

המכון ללימודי השואה ע"ש ח. אייבשיץ

רחוב התיכון 39, נווה-שאנן, ת.ד. 9288, חיפה 31092
Gideonbe5@gmail.com

בס"ד, סיוון תשס"ח, יוני 2008

**ביטאון פורום שמירת
זיכרון השואה**
גיליון מספר 22

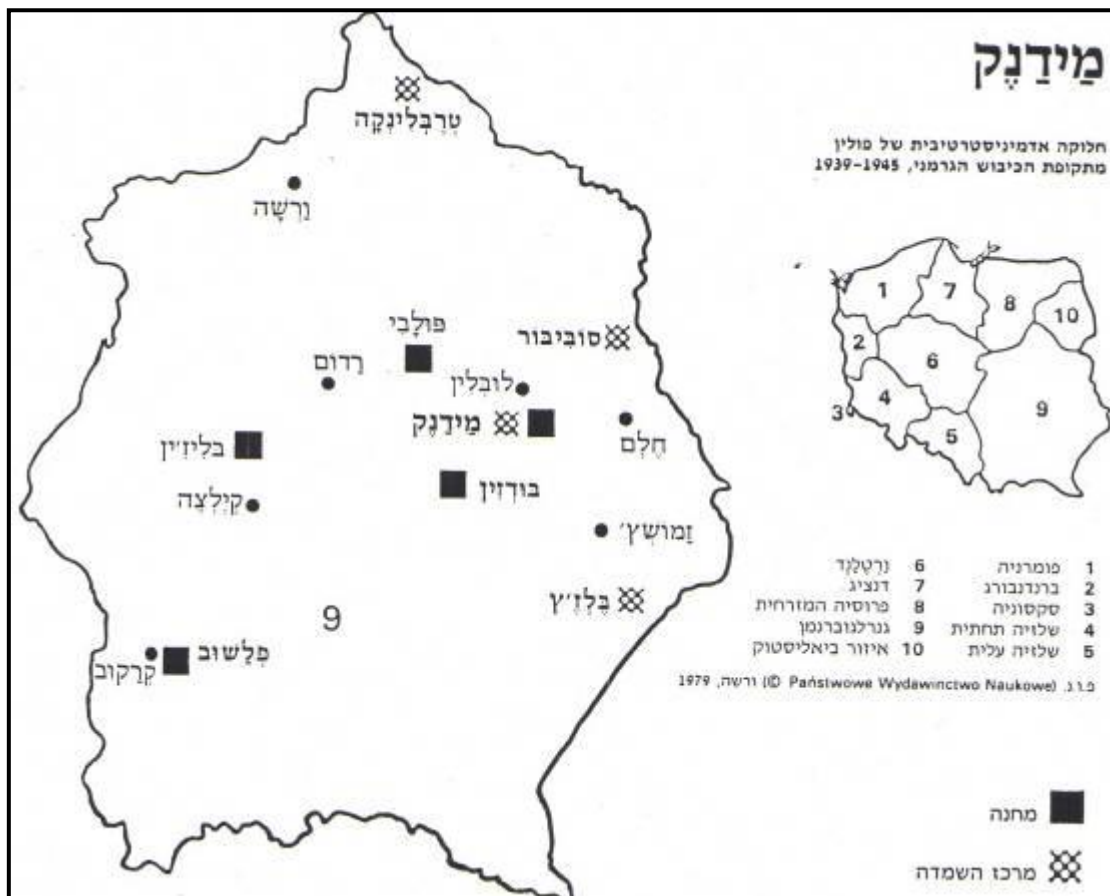
עורך: גדעון רפאל בן מיכאל

תוכן העניינים

עמודים

- פתח דבר..... 3-5
- גוטמן ישראל: עדותו במשפט אייכמן..... 6-10
- פסט ציפורה: שהותה במחנה ההשמדה מיידנק..... 11-14
- פפיש מרים: שהותה במחנה ההשמדה מיידנק..... 15-20
- עדותו של חלוץ שבוי מלחמה: מחנה ההשמדה מיידנק..... 21-22
- עדותו של מיצ'סלאב מינדלסון..... 23-26
- עדותו של י. פפר: יום במיידנק..... 27-31
- דו"ח הוועדה הפולנית-סובייטית המיוחדת לחקירת פשעי הגרמנים שנעשו במחנה ההשמדה מיידנק ובלובלין..... 31-44
- רוטנברג ליליאנה: שהותה במחנה ההשמדה מיידנק..... 44-49
- ביבליוגרפיה..... 50
- מראי מקומות..... 50

[5]

פתח דבר

אחרי פרוץ מלחמת ליכרון השואה, הפול והפרכה!

מיידנק (Majdanek) הינו מחנה ריכוז של הופן ס"ס (Konzentrationslager der Waffen SS Lublin). המחנה הוקם בפרברי לובלין, ונקרא מיידנק טטרסקי (Majdanek Tatrski) או מיידנק. מחנה מיידנק הוקם על-פי צו של הימלר בעקבות הסכם עם פיקוד הורמקט בדבר מסירת חלק מהשבויים הסובייטיים לידי ה"ס"ס והתוכניות לגירמון המזרח. למפקד ה"ס"ס והמשטרה במחוז לובלין, אודילו גלובוצניק, היה חלק מכריע בהקמת המחנה.

עד 1943 כונה המחנה 'מחנה לשבויי מלחמה של הופן ס"ס לובלין' (Kriegsgefangenenlager der Waffen SS LUBLIN). למעשה לא היה המחנה מיועד לאסירים מסוג מיוחד. מתפקידו היה לסלק ולהשמיד את אויבי הרייך השלישי, לסייע בהשמדת היהודים וכן בגירוש וביישוב-מחדש באזור זמושץ'. מחנה מיידנק השתרע על כ-270 הקטרים של שדה בור סמוך לכביש לובלין-זמושץ'-חלם. הוא היה מוקף בגדר תיל כפולה, מחוברת למתח גבוה, ולאורכה 18 מגדלי שמירה בגובה 8.80 מ'. מצוידים בפנסים ניידים, ו-130 נקודות תאורה.

המחנה חולק לחמישה אזורים בעלי ייעוד שונה, ובכללם איזור לנשים ולבני-ערובה. נבנו בהם 22 צריפים לאסירים, בהם שניים למטרות מינהלה וכלכלה. היו במחנה עמודי-תלייה מעץ, תאי גזים בשטח שבין האזורים וקרמטוריום קטן. ליד המחנה הוקמו בתי-מלאכה, מחסנים, מחסני פחם, מכבסות ועוד. בסך-הכל נבנו 227 צריפים, שבעה תאי גזים ובספטמבר 1943 – קרמטוריום גדול ובו חמישה תנורים. החלק המיועד לצוות אנשי ה"ס"ס כלל קסרקטינים, קזינו וצריפי המפקדה. עד לשחרור המחנה הצליחו להשלים חמישית מתוכנית הבנייה, שכללה מגורים ל-250,000 אסירים, בניית מפעלים, תאי גזים חדשים וכן קרמטוריום בעל הספק רב יותר.

באוקטובר 1941 הגיע המשלוח הראשון של אסירים, ואחר-כך הגיעו אסירים ממחנות שבויים סובייטים וממחנות-ריכוז אחרים (זקסנהאוזן, דכאו, אושוויץ, בוכנולד, פלוסנברג [Flossenburg], נוינגמה, גרוס-רוזן, גוזן, פולנים שנתפסו במצוד ואסירים (בינואר 1944 הגיעו כ-10,000 נפש מורשה) יהודים מצ'כוסלובקיה, מגרמניה, מהונגריה, מצרפת, מבלגיה, מיוון, מהולנד ומפולין, תושבי בילורוסיה ואוקראינה, וכן איכרים פולנים שגורשו מאיזור זמושץ'.

לצד רצח האסירים, בעיקר היהודים, בתאי הגזים (בחד-תחמוצת הפחמן ובציקלון בה), היו בשטח המחנה ובסביבתו רציחות המונים בירי.

בנובמבר 1943 נרצחו כ- 18,000 יהודים במבצע 'ארנטפסט' - Erntefest = "חג הקציר".

השם "חג הקציר" היה שם קוד למבצע ההשמדה של אחרוני היהודים שהיו במחנות העבודה טרוניקי ופוניאטובה ומחנה ההשמדה מיידנק שבשטח הגנרלגוברנמן בפולין.

עיתוי חיסולם של היהודים במחנות ההם הושפע כנראה מהתקוממות האסירים היהודים במחנה ההשמדה סוביבור ב- 14 באוקטובר 1943.

הינריך הימלר חשש שגם במחנות האחרים בגנרלגוברנמן עלולות לפרוץ התקוממויות והורה לרצוח את כל היהודים שהועסקו שם בעבודות כפייה. משימת ההשמדה הוטלה על מפקד

הס"ס והמשטרה של מחוז לובלין יקוב שפורנברג. מבצע "חג הקציר" התנהל כפעולה צבאית. אלפי אנשי ס"ס ומשטרה מכל האזור רוכזו לצורך זה, ובכללם יחידות ופן-ס"ס, כדי למנוע מעשי התנגדות, בוצעה הפעולה במהירות, בהפתעה ובזמנית

במחנה הריכוז מיידנק הופרדו היהודים במסדר הבוקר של אותו יום משאר אסירי המחנה. אחרי-כן נלקחו היהודים לבורות שנחפרו ימים אחדים לפני-כן ליד הגדרות הדרומיים של המחנה ושם נורו. שני המקולים גדולים שהוצבו בקרבת מקום. בשעת הירי השמיעו מוסיקת ריקודים כדי להשתיק את קולות הירי.

למחנה מיידנק היו תת-מחנות רבים: בבליז'ינה (Blizyna [מחוז קילץ]), בבודזין (Budzyn [ליד קרסניק]), בלובלין (שני מחנות עבודה), בפולבי (Pulawy), ברדום וכן בורשה (ברח' גנשיה [Gesia]).

מפקדי המחנה היו קרל קוך (ספטמבר 1941 – יולי 1942), מקס קיגל (אוגוסט – אוקטובר 1942), הרמן פלורסטד (עד ספטמבר 1943), מרטין וייס (עד מאי 1944) וארתור ליבהנשל (עד 22 ביולי 1944).

במחנה פעלה בתקופות שונות תנועת התנגדות של האסירים ובכללה ארגון 'אוזל' Orzel {נשר}, אורגנו מספר בריחות של יחידים ושל קבוצות. ארגוני-סעד פולניים, כגון הצלב האדום הפולני ו-RGO (המועצה המרכזית לסעד) וכן תנועת ההתנגדות סייעו לאסירים הפולנים.

ביולי 1944 חוסל המחנה נוכח המתקפה של הצבא האדום וקרוב לאלף אסירים הוצאו ממנו. מחציתם הגיע למחנה אושוויץ. לפני הנטישה השמיד צוות המחנה מסמכים והעלה באש את המבנים של הקרמטוריום הגדול, אך עקב נסיגתם הנחפזת לא הספיקו הגרמנים להרוס את תאי הגזים ואת רוב הצריפים של האסירים.

ביולי 1944 החלה הוועדה הפולנית-הרוסית המיוחדת לחקר פשעי הנאצים לחקור את הפשעים שנעשו במחנה מיידנק אשר בלובלין, וב-16 בספטמבר 1944 פירסמה במוסקווה דין-וחשבון בפולנית, ברוסית, באנגלית ובצרפתית.

רק מעטים מבין 1,300 חברי צוות המחנה הועמדו לדין אחרי המלחמה. בנובמבר 1944 התקיים בלובלין המשפט נגד שישה אנשי צוות המחנה מיידנק. ארבעה מהם נדונו למוות ושניים התאבדו בכלא לפני הרשעתם. היה זה המשפט הראשון נגד אנשי הצוות במחנה מיידנק.

בשנים 1946-1948 הועמדו לדין לפני בית המשפט בלובלין 95 אנשי ס"ס ממחנה מיידנק, רובם זקיפים. שבעה נדונו למוות וביניהם מפקדת מחנה הנשים אלזה אריך. השאר נדונו לשנות מאסר ממושכות.

בשנים 1975-1980 התקיים בדיסלדורף (Düsseldorf) שבמערב גרמניה משפט נגד 16 אנשי צוות מחנה מיידנק וביניהם שש נשים. בין הנאשמים הראשיים היו: קצין מיפקדת המחנה אופטשטורמפירר הרמן קקמן, משגיחת מחנה הנשים הרמינה בראונשטיינר, רופא המחנה היינריך שמיט ואשת ס"ס הילדגרד לכרט, שהאסירים כינה 'בריגידה שופכת הדמים'.

באוקטובר 1944 הוקם בשטח המחנה מוזיאון לאומי השומר על שרידי המחנה, המציג תערוכת קבע, מפעיל ארכיון, מוציא לאור את 'מחברות מיידנק' (Zeszyty Majdanka) ועורך עבודות מחקר על קורות המחנה. ליד המוזיאון פועלת 'החברה לחסות על מיידנק'.

תיאור מחנה ההשמדה מיידנק כפי שהבאתי למעלה, הובא מתוך מרכז המידע אודות השואה באתר האינטרנט של "יד ושם", ערך מיידנק [1].

* * * * *

לגבי מספר הנרצחים במיידנק היו אומדנים שונים ובעיקר שגויים שנמסרו ע"י חוקרים וועדות שבדקו נושא זה.

לאחרונה, התפרסם מאמרו של קרנץ טומש: **פנקסנות של מוות ותמותת אסירים במיידנק, בתוך יד ושם – קובץ מחקרים לה'1, תשס"ז-2007, עמ' 71-95.** קרנץ טומש מכהן כראש מחלקת המחקר במוזיאון מיידנק בפולין ועורך ראשי של כתב העת Zeszyty Majdanka.

במאמרו הוא סוקר גם את תולדות המחקר בנושא האומדנים של הנרצחים במיידנק ומנמק מדוע האומדנים הקודמים היו שגויים. לאחר עיונו בארכיונים רבים הציג את חישוביו והגיע למסקנה **שבמחנה עצמו נרצחו כ-78,000 בני אדם** ובתוכם **59,000 יהודים**. [כ- 18,000 יהודים נרצחו ב"חג הקציר" - ב-3 בנובמבר 1943].
לאמור, **כ-75% מהנרצחים במיידנק היו יהודים.**

במחקרו הוא הגיע גם למסקנה שכ-74,000 יהודים שהו במיידנק, כ-15,000 שהו במחנה זמן מסוים ואח"כ הועברו למחנות אחרים והנותרים, כאמור נרצחו במחנה.

בביטאון, אני מביא את העדויות כפי שנכתבו, אך בקוראכם את העדויות עליכם לזכור שהאומדנים לגבי הנרצחים בעדויות - שגויים. הבאתי את העדויות כפי שהן נכתבו, מכיוון שהן ממחישות לנו את אשר התרחש במחנה ההשמדה מיידנק.

הבאתי קטעי עדויות, שכביכול חוזרות על עצמן. התיאור מפי עדים שונים הרואים לעיתים את הדברים מזווית ראייה אישית. הצלבת העדויות, מאפשרת לנו לקבל תמונה מהימנה על מה שהתרחש במיידנק.

העדויות המובאות בביטאון ממחישות לנו היטב את אשר התרחש במחנה ההשמדה מיידנק וגירוש היהודים ממקומותיהם.

לא שיניתי את הניסוחים והתחביר מהעדויות וזאת כדי לשמור על אוטנטיות העדויות.

גדעון רפאל בן-מיכאל
עורך הביטאון

גוטמן ישראל עדותו במשפט אייכמן

עדות

פרופ' ישראל גוטמן נולד בווארשה בשנת 1923. היה פעיל במרד גטו ורשה במסגרת הארגון היהודי הלוחם. בחמישי במאי 1943 הוצא מהבונקר כשהוא פצוע ונשלח למחנה הריכוז מיידנק. משם נשלח למחנה הריכוז אושוויץ, וצעד משם בצעדת המוות למאוטהאוזן בינואר 1945. בשנת 1946 עלה לישראל והיה לחבר בקיבוץ להבות הבשן שם התגורר עד לשנת 1971. ב-1961 העיד במשפט אייכמן. ישראל גוטמן הינו אחד החוקרים המובהקים והפוריים בנושא השואה בישראל ובעולם.

- אב בית הדין: מה שמך המלא? העד: ישראל גוטמן.
היועץ המשפטי: אתה חבר משק להבות הבשן בגליל העליון?
ת: מאז בואי ארצה.
ש: היית פעיל במרד גטו ורשה ועם הכנעת המרד הוצאת מהבונקר שהיית בו פצוע?
ת: הייתי חבר הארגון הלוחם בגטו ורשה ויצאתי משם אחרי מיגור המרד ב-5 במאי 1943.
ש: מה הניע אותך לצאת מהבונקר?
ת: הייתי פצוע. הייתי מונח באחד הבונקרים שהוכנו, שם היה רופא. הם גילו את הבונקר, החדירו לתוכו רעל, כלור. לא הרגשתי מתי וכיצד הייתי בחוץ. אני וכל האנשים שיצאו מהבונקר הזה היו נגועים בהרעלה.
ש: אז הועברת אל כיכר האיסוף, האומשלאג פלאץ?
ת: הועברתי בפעם האחרונה ברחובות ורשה, ראיתי אותה בחורבנה, ראיתי גוויות על פני הרחובות. ראיתי את הבתים הרוסים והובילו אותנו לאומשלאג פלאץ. גם זה לא בפעם הראשונה.
ש: ושם עמדו קרונות?
ת: עמדו קרונות מוכנים. הם הכניסו אותנו מייד והרכבת זזה.
ש: כמה אנשים הייתם באותו משלוח?
ת: אינני יכול לקבוע מספרים. אני רק יכול לומר שאי אפשר היה לעמוד בקרון.
ש: מדוע אי אפשר היה לעמוד?
ת: הייתה צפיפות גדולה כל כך. זה היה גוש אדם אחד. וכאשר משפחות איבדו זה את זה בתוך הצפיפות הזאת, לא יכלו למצוא איש את רעהו.
ש: לאן הגיעה הרכבת?
ת: חשבנו שהרכבת נוסעת לטרבלינקה, והיא הגיעה למיידנק. נאמר לנו אחר כך על ידי אסירים ותיקים במיידנק, שלא הספיקו לקלוט את כל הקורבנות בטרבלינקה ולכן חלק מהטרנספורטים שולחו למיידנק.
ש: תאר לנו מה קרה כאשר הגעת לתחנת הרכבת במיידנק.
ת: כאשר הגענו לשם, הם חיכו לנו.
ש: מי זה הם?
ת: הם, הקלגסים האלה מהס"ס. העמידו אותנו בשורות של חמישיות-חמישיות, ובצוחות ומכות מגלב התחלו לזרז אותנו, להריץ אותנו בכיוון למחנה. הגענו מתחנת הרכבת בלובלין עד לשערי המחנה.
ש: כמה זמן נמשכה ההליכה?

ת: אינני יכול לקבוע את מידת הזמן. הגענו לשם והשכיבו אותנו. אמרו לנו שמותר לשכב על כיור דשא. לא ידעתי ברגע הראשון איפה אנחנו. שכבנו הרבה שעות. אבל אחר כך, לפנות ערב, כאשר התחיל להחשיך, הובילו אותנו לבית מרחץ. אני לא ידעתי אז – אומנם לא האמנתי שבית המרחץ הוא בית מרחץ – לא ידעתי איפה אני. ידעתי מה שהם עושים. אבל האיש שהוא גילח את שערוטיי בבית מרחץ זה אמר לי שכאן נשארים אנשים חיים. הוא רק איננו יכול לומר לי כמה זמן אשאר חי. וכאשר יצאתי משם יכולתי לקבוע שרבים מאלה שבאו איתי אינם יותר. לא ידעתי בכלל שהתקיימה שם סלקציה. אחר כך עברתי סלקציות מרובות מאוד כאלה, כאשר ידעתי וראיתי שזה היה בסגן הנאצי הקלאסי.

ש: איפה שוכנת בערך מיידנק?

ת: מיידנק באותו זמן, במאי 1943, הייתה מחולקת לחמש שדות. הם קראו לזה "שדות". שדות אלה היו נפרדים. כל שדה היוו המחנה כשלעצמו. היו לו רשויות מינהל וגם המשטר היה שונה בכל שדה ושדה. אני נקלעתי לשדה מספר 4.

אב בית הדין: איך נקרא בגרמנית שדה?

ת: "פלד". היה שדה מספר 4. נאמר לי – אחר כך ידעתי – שזה היה השדה הגרוע ביותר במיידנק. הוא נפתח לכבודנו. עד שהגענו לשם הוא היה ריק. הוא היה בנוי בצורה כזאת שבאמצע הייתה כיור האפלים גדולה, כיור מפקדים. משני הצדדים עמדו צריפים ארוכים מאוד, אורות סוסים, וזה היה השיכון שלנו.

היועץ המשפטי: היה כתוב משהו על הצריפים?

ת: כן. היה כתוב שהם מיועדים ל-52 סוסים. הם הכניסו אותנו – עד כמה שזכור לי, אינני יכול לדייק במאת האחוזים – היינו כ-800 בצריף הזה שאני הגעתי אליו. זה היה צריף מספר 18. צריפים כאלה היו 22. רק בצריף אחד היו אסירים ותיקים, אלה הובאו כדי לאלף אותנו, כדי להכניס אותנו לאותו משטר החיים של המחנה, משטר החיים שאנו ידענו אותו כממלכת הס"ס, לצורת חיים שהס"ס מכין אותו בשביל בני אדם.

ש: מר גוטמן, אני יודע שקשה לך לדבר, אבל יקל לכולנו אם תואיל לענות לשאלותיי.

ת: בבקשה.

ש: תודה. ובכן, בצריף כזה היו כמה קומות?

ת: הדרגשים האלה ששכבנו עליהם היו בני שלוש קומות. אני יכול לשער שרוחב של דרגש כזה היה כ-80 ס"מ, אולי 60.

ש: לאיש אחד?

ת: זה היה לאיש אחד באורח פורמאלי, הייתי אומר.

ש: למעשה?

ת: בזמן שאנו הגענו זה היה הזמן שהביאו טרנספורטים רבים. הם השכיבו שניים בתוך דרגש אחד כזה.

ש: איך הייתה העבודה במיידנק?

ת: סדר היום שלנו היה כזה: הם היו מקימים אותנו ב-4.30 לאפל בוקר. אחר כך, אם האפל היה בסדר, אם היו נוכחים שכולם ישנם, אם היו מתים, אם היו חולים או אם היו פצועים, צריך היה לסחוב אותם מהבלוק ולהשכיב אותם על יד העומדים, העיקר שהמספר יהיה בסדר, העיקר שכולם יהיו. אם קבעו שהמספר הוא בסדר, היינו מתפזרים והייתה מתחילה העבודה.

ש: מה הייתה העבודה?

ת: לא הייתה אז עבודה בשבילנו במיידנק, ולכם הם חיפשו לנו עבודה. אולי זאת הייתה עבודה שהם חשבו אותה כעבודה. היינו מובילים אבנים ממקום למקום. היינו מחולקים לקבוצות. קבוצה אחת הייתה מובילה את האבנים. קבוצה שנייה הייתה מנפצת את האבנים לחצץ. קבוצה שלישית הייתה סוללת דרך מהחצץ הזה. טוב יותר היה לאלה

שהיו סוללים את החצץ, מכיוון שאת העבודה היו צריכים לעשות בריצה. את האבנים היינו צריכים להכניס לתוך קיפולי הבגדים והם היו בודקים אם לקחנו מספיק אבנים. את העבודה הזאת צריך היה לעשות בריצה. זאת הייתה העבודה. אני הרבה זמן את העבודה הזאת לא עשיתי. הם נתנו לנו על הרגליים קפקפי עץ, חתיכות עץ פשוטות שעליהם הייתה רצועת בד של 1.5 ס"מ, של ס"מ אולי, וזה היה אוצר יקר. אני את זה לא ידעתי. באחד הלילות הראשונים גנבו ממני קפקף אחד כזה והייתי צריך באפלים האלה, בשעה 4.30 לפנות בוקר – לעמוד יחף, על רגל אחת יחף. אחרי כמה ימים קיבלתי חום גבוה. כאשר קמתי בבוקר התעלפתי, והם סחבו אותי – חבריי- למסדר חולים, אשר נקרא אז מסדר חולים, והגעתי לרביר במיידנק.

ש: מה זה "רביר"?

ת: זה מה שצריך להיות בית חולים. אי אפשר להשתמש בשם הזה, אבל אנחנו בלשון המחנה השתמשנו במונח הזה "רביר".

ש: כמה זמן היית שם?

ת: קיבלתי שם דלקת ראות עם סיבוכים על רקע של הרעלה בגזים. לא רק אני הייתי חולה במחלה כזאת.

ש: אתה מתכוון להרעלת הכלור?

ת: כן. אני מתכוון להרעלת הכלור עוד מוורשה. לא רק אני הייתי חולה במחלה כזאת, אלא רבים עד מאוד שבאו עם הטרונספורט שלי חלו במחלה הזאת. בדרך כלל אפשר להגיד כי כל מכריי מתו. לי התמזל המזל. איזה רופא שבדק אותי מצא רסיסים מרימון בתוך פניי, ראה את הפצע שמתחת לעיניי והחליט לתת לי תרופות, דבר שלא ניתן לאיש, בכל אופן, לא ליהודים במיידנק. אני רוצה לומר שאמרו לי שם כי אני איש מאושר כיוון שעוד זמן קצר לפני בואי למיידנק, לא קיבלו כלל יהודים לבית החולים. יהודי שחלה – ירו בו. והשיטה הליברלית הזאת שיהודים מתקבלים לבית החולים – זאת הייתה תקנה חדשה.

ש: מר גוטמן, כאשר היית בבית החולים, ראית מצעד אנשים למשרפות הגז במיידנק?

ת: כן, זה היה פעם אחת. שמעתי איזה רעש, ומי שיכול היה לעמוד על הרגליים קפץ מהמיטה ורץ דרך החלונות. כל זה נמשך רק שניות. מכיוון שמיידי גירשו אותנו ולא נתנו לנו להביט, וראיתי מצעד כזה של אנשים ערומים. ראיתי בתוכם ילד. אינני יודע בן כמה היה הילד, אולי היה בן 10. ראיתי שילד זה החזיק בידי, על זרועותיו, ילד קטן עוד יותר, וראיתי שני קלגסי ס"ס, אחד מראה לשני את התמונה וצחק. אני רוצה לומר שהיו רגעים כאלה שאני ניסיתי להציץ בעיניהם, להציץ בגניבה, מכיוון שלהשליך מבט ישיר זה היה מסוכן מדי. רציתי לראות אם אין צל של לבטים, של חיבטים, אצלם, אם אין ניצוץ אנושי בעיניהם. ותמיד הייתי נתקל באותו הדבר עצמו, כאשר אנחנו היינו דואבים – הם היו שמחים, כאשר יכלו להתעלל בנו – הם צחקו, הם היו שיכורי דם.

ש: מה גוטמן, כאשר עזבת את בית החולים, היית במצב גופני ירוד לגמרי, נכון?

ת: כן. אמרו לי, וזאת אמר לי יהודי סלובקי, היהודים הראשונים אשר הגיעו למיידנק היו יהודים מסלובקיה ומצ'כיה. כאשר הייתי שם הם אמרו שהגיעו מהם 10,000, נשאר מהם אולי 100, אולי 200.

אב בית הדין: מר גוטמן, עקוב בבקשה אחרי השאלות של היועץ המשפטי. היועץ המשפטי: מה קרה את האחרים?

ת: או שמתו או שנחלשו והובילו אותם לגאז. אותו שטובנדיז, כלומר האחראי לחדר בבית החולים, אמר לי שעלי לצאת כאשר ירד לי החום.

ש: מר גוטמן, פגשת שם את ד"ר יצחק שיפר?

ת: כן.

ש: זה היה היסטוריון ידוע?

ת: כן.

- ש: באיזה תנאים מצאת אותו?
 ת: ראיתי את יצחק שיפר לאחר שחזרתי מבית החולים.
 ש: רק תיאור קצר, מר גוטמן, כי אני רוצה לשאול אותך עוד שאלות.
 ת: ראיתי אותו יושב ליד המטבח ומקלף, או שאלה היו תפוחי אדמה רקובים או סלקי בהמות. וסיפרתי לו שבאחד הסמינרים של התנועה, בסמינר מחתרתי, שמעתי ממנו תורה, והוא אמר שטוב לו שנתנו לו לשבת פה ולעסוק בעבודה זו שהוא עוסק בה, כי הוא מרגיש שאם יום אחד יצטרך לעמוד על רגליו – זה יהיה יומו האחרון.
- ש: מר גוטמן, היכן האנשים יכלו לעשות את צרכיהם במיידנק?
 ת: כן. זה היה אחד הדברים האלה של הפחד הבלתי פוסק. הפחד הזה היה מתחיל והוא נמשך גם בלילה. היה במיידנק מקום אחד, לטרינה, זה היה בית השימוש, וזה היה גם המקום היחידי במיידנק שבו היו מים. היינו צריכים לקום לקול השמעת הגונג, השמעת הצלצול, ולרוץ במידה שיכולנו לרוץ כדי להספיק לשם לפני שיגיעו לשם האחרים, אסירים שהם היו הוותיקים, המנוסים.
 ש: מדוע צריך היה לרוץ?
 ת: כיוון שאחרת היו הם מתחילים להתעלל ביהודים.
 ש: מי זה הם?
 ת: האסירים הלא-יהודיים, שהם הוכנסו לשם, וגם יהודים, ביניהם שהיו קאפואים בתוך המחנה.
- ש: היועץ המשפטי: אולי אתה רוצה לשבת, מר גוטמן? בית המשפט התיר לך.
 ת: אב בית הדין: כן, אמרתי לך, העיקר עדותך, לא העמידה. תודה.
- ש: היועץ המשפטי: שם היו מתעללים בכם במגלבים, בהכאות במגלבים?
 ת: כן, זאת לא מצאתי אחרי כן בשום מחנה מכל המחנות שהייתי אחרי מיידנק. היו להם מגלבים. המגלב היה מחוט ברזל והיה עור קלוע מעליו. זה היה גם בידי אנשי ס"ס וגם בידי הקאפואים. הם היו עושים בו שימוש בלתי פוסק, בכל הזדמנות וגם בלי הזדמנות.
 ש: מאיזה חוגים היו אותם אסירים במיידנק שהיו ממונים על האסירים האחרים, הקאפואים?
 ת: רובם היו אלה פושעים פוליטיים גרמניים, כנראה פושעים מועדים ובזכות זאת שהם היו מתעללים באסירים, ניתן להם לחיות חיים קלים, ניתנו להם פריבילגיות מסוימות במחנה.
- ש: מר גוטמן, אני מבין שאחרי כן נתפרסמה מודעה כי מי שרוצה לעזוב את המקום, יכול לעבור למחנה אחר.
 ת: לא. זאת לא הייתה מודעה. זאת הייתה שמועה שהתהלכה בין האסירים, שהנה הגיעה איזו ועדה והיא בוחרת אנשים כשרים, אסירים כשרים לעבודה, ועומדים להעבירם למקום אחר, ששם יעסקו בעבודה.
 ש: ואתה הרגשת שבמיידנק לא תוכל להחזיק מעמד?
 ת: הרגשתי, וזאת הייתה הרגשה משותפת לכל אלה שבאו באותו טרנספורט.
 ש: ואתה התנדבת לעבור למקום אחר?
 ת: לא התנדבתי. לא שאלו אותנו שאלות. העמידו אותנו באפל עירומים, הרגשנו שזאת לא הייתה סלקציה. בחרו מתוכנו אלה שהיו עוד קצת חזקים, שעוד היה עליהם מעט בשר.
 ש: שלוש פעמים לא עברת את הבחינה הזאת?
 ת: שלוש פעמים לא עמדתי בבחינה, פסלו אותי.
 ש: בפעם הרביעית הצלחת להתגנב?

ת: בפעם הרביעית הצלחתי להתנגב בלילה, יחד עם אחד מידידי לעבור מאותו הבלוק
שהייתי בו ולהתגנב לבלוק שני שבו רוכז הטרנספורט הזה.
ש: הטרנספורט הזה הלך לברקנאו?
ת: הטרנספורט הזה הגיע לאושוויץ א', ל"שטמסלגר". בבירקנאו לא הייתי אף פעם. הייתי
באושוויץ A.

[2]

אסירים עובדים בהעברת אבנים במחנה ההשמדה מיידנק

פסט ציפורה

שהותה במחנה ההשמדה

מיידנק

עדות

פסט צפורה, ילידת 1920. נולדה ב- REJOWIEC שבפולין. בת למשפחה מסורתית וציונית. את השכלתה התיכונית רכשה בעיר חלם. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה היא מסיימת את לימודיה וחוזרת לבית הוריה. ב- 5.6.1943 מובלים שרידי הגטו האחרונים למיידנק. בסלקציה הראשונה היא מופרדת מאמה ונשארת עם אחותה. בעדותה היא מתארת את חיי המחנה.

ציפורה נקראה גם להעיד במשפט על האחראית על הבלוק צ'בלוטיקה ברג'יטה, שהתקיים ב-1978 בדיסלדורף שבגרמניה. צ'בלוטיקה ברג'יטה נידונה ל-8 שנות מאסר. להלן קטע מעדותה שתומללה מסרט וידיאו. עדותה נמסרה ב- 11.7.1995 לאחר הלחמה חזרה לפולין לעיר לוז' ונישאה. עלה ארצה ב-1950. לא שיניתי את ניסוח הדברים כפי שמסרה בעדותה:

- ש: הגעת למיידנק. ת: הגעתי למיידנק.
- ש: מייד הייתה סלקציה כנראה.
- ת: לספר לך מה היה מיידנק, זה החלק הכי הכי קשה מפני שזה היה משהו שבן אדם נורמאלי לא יכול לתאר. קודם כל תיכף הייתה סלקציה. אני החזקתי את אימא, ואחותי החזיקה את הדודה. חשבנו שבגלל זה שאנחנו צעירות אז אולי נעביר אותן, אבל זה לא היה ככה.
- ת: הוא הלך ושאל את אימא, היא הייתה מצד ימין, אני מצד שמאל, שאל אותה: בת כמה את? אז היא אמרה: בת 44. ימין. אני עוד הייתי, היה לי אומץ עוד, אני יודעת, באיתי רק מהבית. ניגשתי לקבוצה של אנשים, עמדה קבוצת אנשים, ניגשתי לקבוצה הזאת וביקשתי שאימא צעירה, היא יכולה לעבוד ואם לא אז אני אעבוד בעדה. נתנו לי עם פאיצה על הראש ואמרו או שאת הולכת עם אמא או שאת עוזבת אותה וחוזרת.
- ש: את נפרדת אז מאימא, כן?
- ת: אז נפרדתי מאימא. לקחו לי אותה.
- ש: ויותר לא ראית אותה.
- ת: יותר לא ראיתי אותה.
- ש: ואת נשארת עם אחותך.
- ת: עם אחותי ואיפה שהיו הגברים היה אחי. נשארו שלושתנו. אני הייתי הכי גדולה.
- ש: אז חילקו לשדות, במיידנק היו שדות.
- ת: היו חמישה, חמישה. עכשיו אני ראיתי שהיו שישה אבל אני לא יודעת למה. יכול להיות שהיו, אחרי שאני יצאתי אז עשו משהו אבל כשאני הייתי אז עשו חמישה. שאני הייתי אנחנו היינו איזה שתיים-עשרה אלף איש. מאתיים וחמישים אלף יהודים ניספו במיידנק. {הערת העורך: תשומת ליבך לדברים שכתבתי בפתח-דבר בביטאון זה לגבי מספר הנרצחים במיידנק}

- ש: ומייד שלחו אותך לעבודה?
 ת: לא, לא. לקחו אותנו למקום איפה שהיו צריכים להתפשט. אני נשארתי בכותונת אז ניגש אלי ואומר לי למה את לא מתפשטת? אמרתי לו תראה, פה יש כל כך הרבה גברים, איך אני יכולה להתפשט? אז הוא אומר ראינו כבר שיינה פיגורן. אנחנו ראינו כבר.
- ש: ראינו כבר גופות כאלה. והוריד ממני את החולצה, כותונת ושלח אותנו להתרחץ. לא ידענו מה זה. אם זה גז או שזה מים, למזלנו זה היה מים. שמה התרחצנו ואחר כך לקחו אותנו למקום שלנו. אני הייתי בברק מספר שבע - צריף מספר שבע, עם אחותי. הלכלוך שהיה שמה במיידנק, קשה לי לספר לך. בכלל אם בן אדם יכול לחשוב שלכל כך הרבה אנשים נתנו מקום אחד קטן כדי להתרחץ. הייתי קמה עם אחותי בחמש. היינו רצות כדי לתפוס קצת מקום בשביל להתרחץ. כשהיינו חוזרות משמה נתנו לנו משהו לשתות. אני לא יודעת אם זה היה קפה או זה היה תה. דבר אחד בטוח, שכל הנשים סידרו הזמן שלהם. אמרו שזה מהשתייה אבל זה אני לא יודעת. כל היום, אני נתתי עדות נגד אחת שקראו לה צ'בלוטיקה ברג'יטה.
- ש: כן, היא ידועה.
 ת: אז אני נתתי נגדה עדות. היא תמיד הלכה עם פיצ'ה ועם כלבים. בבוקר הוציאו אותנו לעבודה. האוכל שלנו זה היה חתיכת לחם. זה היה לבוקר ולערב.
- ש: לאיזה עבודה הוציאו?
 ת: לעבודה, לא שהביאה משהו.
 ש: תועלת.
 ת: תועלת.
 ש: סתם, עבודה לא יעילה.
 ת: היום לקחנו, אני שוכחת בעברית, Kamienie
 ש: אבנים.
 ת: אבנים. היום לקחנו את האבנים למקום הזה. מחר לקחנו למקום הזה והחזרתנו. העיקר ללכת.
 ש: להעסיק אותכם.
 ת: העיקר ללכת, כל היום להיות.
 ש: להיות בתנועה.
 ת: להיות על הרגליים וללכת, בלי אוכל. היינו תופסים איזה שהוא משהו מירק. אז היינו אוכלים ממש את מה שתפסנו. בשתים עשרה היו מחזירים אותנו למקום המגורים שלנו ונתנו לנו צהריים. מה היה הצהריים? זופה, מרק. אבל למרק לא היו, אם היה לך צלחת, זה לא היה צלחת, זה היה כמו שהם קוראים צלחת, אז לא היה לך כף, היה לך כף – לא הייתה לך צלחת. וזה הכל כל הזמן. לזה נתנו חצי שעה ואם לא הספקת אז קיבלת על הראש וכבר ללכת הלאה. זה היה גיהינום, זה אי אפשר לתאר.
- ש: ראית את הקרמטוריום בשטח?
 ת: בטח. אני הייתי בקרמטוריום. אני זוכרת אותו גם, אני זוכרת. התרחצתי שם. אחר כך, לא התרחצנו כל הזמן שהיינו במיידנק. רק הלכנו שמה להתרחץ מפני שפחדנו, לא ידענו אם נלך שמה.
 ש: אם זה מים או גז.
 ת: אם זה יהיה מים או זה יהיה גז. אם יש גיהינום אז זהו גיהינום. זה קשה להבין את זה.
 ש: אבל בן אדם נמצא במצב של רעב תמידי כל הזמן, הגוף נחלש, הבן אדם הופך למזולמן, כמה אפשר לסבול? איך החזקת מעמד?
 ת: אני אגיד לך, אני עוד הייתי מאוד צעירה. אנחנו הצעירות החזקנו איך שהוא, אבל היותר מבוגרות לא החזיקו מעמד.

- ש: הייתה תמותה המונית שמה.
 ת: בטח, כל יום. כל יום הוציאו אנשים והרגו אותם, מפני שהן היו נראות לא טוב, הפסידו במשקל, אז, היו גם דברים, אולי היום שאני אספר את זה, זה יהיה קשה להבין לכם אבל היה לי אח אחד, הוא היה הכי קטן ואני הייתי, כל הזמן הייתי עושה הכל בכדי לצאת החוצה, אולי אני אראה אותו.
 ש: פגשת אותו?
 ת: כן. פגשתי אותו כמה פעמים ושאלתי אותו אברומלה, אנחנו דיברנו בבית יידיש איך קאן דיד עפיס העלפן?
 ש: אם אני יכולה לעזור לך.
 ת: אם אני יכולה משהו לעזור לך. אז הוא אמר מה את יכולה לעשות, איזה אפשרות יש לך.
 ש: אגב, מה גורלו של אחיך?
 ת: נספה באושוויץ, הוא היה, שרפו אותו. אולי לקחו ללייפציג ואותו לקחו לאושוויץ.
 ש: זה אחר כך.
 ת: כן.
- ש: וכמה זמן נשארת במיידנק?
 ת: חודש ימים.
 ש: אה, חודש ימים, זה כבר היה מספיק.
 ת: כן. יותר לא הייתי, אני חושבת, יש כאלה שהחזיקו יותר, יותר מעמד.
 ש: ואחרי חודש מה קרה?
 ת: אחרי חודש באנו אנשים, אני לא יודעת מי הם, וחיפשו אנשים לעבודה. אני ואחותי הלכנו וידענו שמחפשים לאושוויץ. אמרתי, אבל יותר גרוע ממיידנק זה לא יכול להיות, בואי נלך, אולי ייקחו, פעמיים הלכנו. פעמיים שלנו אותנו בחזרה מפני שהיינו קטנות ורזות. הם חיפשו יותר חזקות. אז ביקשתי את אחותי ואמרתי לה, גוטה אני מבקשת אותך דבר אחד, אל תעזבי אותי, אל תלכי לעבודה בלעדיי, אל תלכי פה בלעדיי, מפני אצל הגרמנים אי אפשר לדעת. היום הם מחפשים לאושוויץ, מחר יחפשו למקום אחר. ויום אחד מישהו אמר לי שהאח שלי יביא, שוב פעם שכחתי, קמיניה.
 ש: אבנים.
 ת: אבנים, לקרמטוריום. בנו חדש.
 ש: קרמטוריום חדש.
 ת: קרמטוריום חדש. אז הוא היה צריך להביא לשמה אבנים אז אמרו לי תהיי בבית. תשבי פה על יד הגדר אז תראי אותו. ובאמת אז ראיתי אותו בפעם האחרונה. אחותי נשארה איתי. ביקשתי אותה והיא נשארה איתי. היינו יחד, ובאותו רגע בא אס.אס מנית ואמרה אנשטל אנשטל. שוב פעם הצטרכנו לעמוד דום, את כולם היא לקחה וחיפשו נשים צעירות ולקחו אותנו לסקרז'יסקו (Skarzysko).
- ש: מתי הגעת לסקרז'יסקו?
 ת: לסקרז'יסקו הגעתי ב-1943. חודש אחרי זה, הייתי חודש במיידנק.
 ש: עכשיו, בסקרז'יסקו היה מצב שונה?
 ת: בסקרז'יסקו היה מצב שונה. ראשית כל, בסקרז'יסקו לא היה קרמטוריום. לא הרגו אותנו. עבדנו בבית חרושת לנשק.
 ש: מה עשית?
 ת: עבדתי בית חרושת לנשק על יד, אני אפילו עבדתי, איך זה נקרא, קונטרולה.
 ש: ביקורת.
 ת: ביקורת אחרונה. אם זה טוב או לא טוב.
 ש: מה זה, זה תחמושת, לא נשק, תחמושת.
 ת: כן.

- ש: אמוניציה.
 ת: כן.
 ש: מה זה, כדורים ייצרו שמה?
 ת: כדורים. זה הכל היו כדורים. פה עבדתי ככה וגם בליפציג עבדתי ככה. בסקרז'יסקו לא הרביצו לך כל כך.
 ש: לא התעללו.
 ת: לא, לא. מפני שהיה מישהו שהוא ניהל את בית החרושת ומה שהוא אמר לעשות, היינו עושים.
 ש: המייסטרים היו פולים?
 ת: המייסטרים.
 ש: או גרמנים?
 ת: גרמנים, שהיו שמה גרמנים. אני חושבת ככה. עד כמה שאני זוכרת. היו גרמנים אבל היו גם פולנים שעבדו איתנו.
 ש: וגם שם לא קיבלתם מספיק אוכל?
 ת: לא. אני תמיד מספרת לבעלי איך שאני ישבתי מול השעון והסתכלתי ככה על השעון והשעון לא היה זז. אתה יודע, שבן אדם רעב ומחכה לשעה שתיים-עשרה והוא לא זז. עד שכבר הייתה השעה שתיים-עשרה ונתנו את הקצת אוכל.
 [3]

הקרמטוריום [המשרפות] במיידנק

פפיש מרים שהותה במחנה ההשמדה מיידנק

עדות

מרים פפיש, נולדה בוורשה בשנת 1924. עם כניסת הגרמנים לפולין עוברת עם משפחתה לגטו - לרחוב אוגרדובה 55. מ-1940 עד 1943 שהתה בגטו וורשה ומחליפה מספר מקומות מסתור עד שהגיעה לאחד הבונקרים בגטו. כתוצאה מהלשנה היא ומשפחתה נתפסים ומגורשים למיידנק. כאן מפרידים אותה מאביה אמה ואחותה. בעדותה היא מספרת גם על קורותיה במחנה ההשמדה מיידנק וגם על קורותיה בהמשך. לאחר המלחמה חזרה לוורשה. שהתה שם 5 שנים כדי למצוא קרובי משפחה. ב-1950 עלתה לישראל. להלן קטע מעדותה שתומללה מסרט וידיאו [העדות נמסרה בנובמבר 1996]. לא שיניתי מניסוח הדברים של העדה כפי שמסרה בעדותה:

ת: את סדר פסח עשינו בבית, בלילה, ואחרי הסדר ירדנו לבונקר. היה לנו בונקר שמה שזה עלה הרבה כסף, ואיתנו היה עוד אחד שהיה גר איתנו עוד לפני המלחמה. אחד שהייתה לו חנות שהיה קונה אצלנו. הוא ואח שלו רק נשאר. הבת שלו הייתה חברה שלי. לא נשאר זכר, לא מהילדים שלו, לא מאשתו. אבל הוא עבד אצל טבלס, ואח שלו והם נשארו בחיים. הם אמרו שהם לא רוצים ללכת. לא היה להם כסף, לא יודעת, לא הלכו לבונקר. נדמה לי שהם הלכו אחרי סדר פסח להתנדב, לנסוע לפוניהטוב. הוא היה בעל מקצוע טוב והוא חשב שהוא יישאר בחיים.

הוא נסע ואנחנו ירדנו לבונקר שאי אפשר היה לגלות. זה היה מתחת לאדמה. ירדנו מהבניין דרך תנור. תנור בישול גדול כזה כמו שהיה בחו"ל. תנור כזה גדול, מאוד גדול. שם היה חלק של בישול וחלק של אפיה בתוכו. היו נכנסים ושם היה חור שהיה סגור. היה קשה מאוד להיכנס לשם. היו פותחים את החור הזה, ולמטה היה סולם והיינו יורדים בסולם למטה. למטה היו כאלה דרגשים על קומות. אנחנו קודם הכנו את השמיכות ואת האוכל. כל אחד הביא לי את האוכל שלו מה שיש לו, מאיפה לקחו מים אני לא יודעת. היו מים והיה אור גם.

ש: זה היה רק למשפחה שלכם?
ת: לא. היו כמה משפחות. זה עלה הרבה כסף, ולא כל אחד יכול להיכנס לשם. היה עוד כנראה קצת כסף בבית, לא יודעת, היו כמה משפחות. כמה אני לא יודעת היו גם כמה ילדים.

ש: כמה זמן הייתם שם?
ת: היינו שם כמה ימים. היה שקט והיינו בטוחים שאף גרמני לא ימצא אותנו כי זה היה מתחת לאדמה. היו צריכים ללכת לא מתחת לבניין, אפילו ישרפו את הבניין, זה היה מתחת לשער. זה היה גדול. אפר היה שם לטייל. אבל פחדנו פחד מוות, נורא. וכל הזמן שמענו יריות וצעקות של גרמנים. היו רצים כמו מטורפים בכל הקומות בכל הבתים והיה יהודי שהיה לו גראז', נדמה לי, לתיקון מכוניות, מוסך, הוא היה עובד איתם כנראה. אני לא זוכרת את השם שלו. איש צעיר, אולי בן ארבעים וכמה.
ש: עם הגרמנים?

ת: כן. הוא התהלך בגטו חופשי, ואחר כך ידענו למה, עם עוד שני בחורים, והוא ידע על הבונקר הזה. ויום בהיר אחד באים גרמנים, ולא אחד, הרבה גרמנים, מתחילים לדבוק ולירות ועושים רעש ואומרים שהם עם מכשירים לשמיעה, הם גילו בונקר שמה. היהודי הזה נכנס שם למטבח הזה והתחיל לצעוק עם המקול שגילו אותו. הגרמנים גילו, ואם אתם לא תצאו הם יפוצצו את הבונקר. הם עם מכשירי שמיעה גילו אתכם, אתם חייבים לצאת. אם תצאו – תישארו בחיים. אם לא – הם יפוצצו אתכם. התחילו לצעוק. בסוף הרוב החליט שיוצאים. היו כאלה שלא רצו, כי הגרמנים לא ייכנסו לבונקר כזה, הם היו פחדנים. היהודי התחיל לצעוק גם כן ויצאנו. עלינו עם סולמו ויצאנו מהבונקר כולם.

ש: אז כולם יצאו בסוף?

ת: אני לא יודעת, אולי מישהו נשאר. אני לא יכולה להגיד לך. אבל הם היו שורפים ומפוצצים, זה נכון.

כשיצאנו, אז הגרמנים כבר עמדו, לא סתם גרמנים, כמה ז'נדרמירה, עם הבגדים ועם הרובים ככה, מכוונים אלינו. אמרו קודם כל לכולם לעמוד. היו ילדים. יכול להיות שהגיעו מעוד מקומות, כי היו הרבה אנשים שם בחצר. היו שלושים איש, אולי יותר, תאמין לי. אני לא ידעתי אז מה שנעשה איתי ולא רציתי לצאת. אני הרגשתי, ולא רצינו, והתווכחנו עמם, לא רצינו לצאת. המשא ומתן לקח כמה שעות. ולא יודעת למה בסוף הם נכנעו. אני לא יכולה להגיד לך עכשיו, כי אני לא הייתי שותפה בוויכוח הזה. אבל עכשיו נזכרתי שהיו ויכוחים, לא עם הגרמנים, עם היהודי הזה. בלי סוף ויכוחים. לא יצאנו בהתחלה. זה לקח הרבה שעות. אני זוכר, הוא פחד. כולם רעדו מהיהיה. בסוף יצאו. כנראה שלא הייתה ברירה וכולם יצאו. העמידו אותנו תחת הקיר, וקודם כל, כל התכשיטים מה שיש. ולי היה מהבית משהו מוסתר מאז, ואני לא הוצאתי אותו. אמרתי: אם לא יגידו לי אני לא אוציא.

ש: מה זה היה?

ת: היה יהלום. מה יהודים יכולים להסתיר? או יהלום או היה מטבע זהב כזה, שוינקי, קראו לזה. זה היה מטבע רוסי, נדמה לי, ואמריקאי, כזה מזהב. המטבע לא היה שווה, רק הזהב, זהב טהור.

ש: איפה הסתרת את זה?

ת: זה היה באיזה בגד, תפור בתוכו. אבל זה נשאר שם, כי הם לקחו לי את הבגדים. הם איימו שאם הם ימצאו אצל מישהו דבר ערך – הם ירו במקום. אבל חשבנו שככה וככה הם לא ישאירו אותנו בחיים, כי הם לא יטרידו את עצמם לקחת אותנו לאומשלגפלאץ. אנחנו עמדנו מתחת לקיר, וליד כל אחד עמד חייל עם הרובה מכוון לגב. חיכינו שהם יגמרו אותנו ואין מה לעשות. אנחנו רק ביקשנו שנהייה הראשונים. כל אחד רצה להיות ראשון, לא לראות איך השני נופל. פחדנו להגיד מילה.

ש: כמה שעות?

ת: כמה שעות ככה. זה לא הלך תיכף. הם עמדו וחיכו לפקודה. אצל הגרמנים יש סדר, אי אפשר בלי סדר לעשות. אז באה פקודה שמעבירים אותנו למקום בסוף. ישנו מקום שנקרא "רחוב הברזל". לקחו אותנו לקומנדטורה. מישהו אמר לי שזה לפרטלונג קראו לזה בגרמנית, המפקדה. אני חשבתי שזה המשרד הראשי של הקומנדטורה. אבל אני לא בטוחה, זה היה ברחוב לז'נה. שם היה בניין קטן והייתה שם קצינה גבוהה, שם אספו אותנו, ועוד הוסיפו אנשים ממקומות אחרים, כנראה וחשבו מה לעשות איתנו. קצינים גבוהים הסתובבו, ופתאום אבא שלי רואה קצין גבוה אחד, בן של ידידים שלנו, פולקסדויטשה, שהייתה לו מאפיה הכי גדולה בוורשה, אני חושבת, בשם שפלו, הבן הצעיר שלו. היו לו בנים שכולם למדו, אחד רופא, אחד מהנדס, משפחה מאוד משכילה.

ש: קצין פולני?

ת: לא. הם היו פולקסדויטשה. כשנכנסו הגרמנים אז גייסו אותם לצבא הגרמני.

- ש: הפולני לצבא הגרמני.
 ת: הוא היה פולקסדויטשה. היו יוצאי גרמניה. הרבה משפחות בפולין, שהם היו בפולניה והם היו פולנים-גרמנים, משהו כזה. אמרו שאחיו הגדול הרופא היה אפילו, כשהפציצו את בית החרושת הגדול על יד שדה התעופה של סקוצה, אז אמרו שהאח שלו היה מרגל, אבל אני לא יודעת, כך היו השמועות.
- ש: אז אבא זיהה את הבן אדם.
 ת: את הקצין הצעיר. הוא היה בחור טוב כזה ומאוד אהבו את אבא שלי. הוא היה באל שם כמו בן בית אליהם, והם היו באים אלינו גם. היה להם קוף, אני זוכרת, בבית, הוא פעם קפץ לאבא שלי על הראש. זו הייתה משפחה מאוד אמידה, וכולם היו בנים, נדמה לי שלא היו בנות שם. הוא ראה את אבא שלי והוא עמד ועשה ככה, הוא לא יכול, הוא שמה לא יכול היה לעשות כלום. המוני יהודים היו, והוא הקצין הממונה. אבא אמר לאימא זה הבן של שפלה. אולי הוא יעזור לנו במשהו? הוא לא יכול היה לעזור. אני ראיתי שהוא מסתובב פה ושם ושזה כואב לו. הרגשנו שזה מאוד כואב לו.
- ש: עמדנו שם יום שלם. בסוף באה פקידה להעביר אותנו לאומשפלג-פלאץ. היה להם חבל, כנראה, על הנשק, או חסר להם טרנספורט, אני לא יודעת.
 ... הלכנו ברגל, והגטו היה ריק, היה מאוד עצוב. ברחובות היו כל מיני שמענטאס התגלגלו, כל מיני סלים, מה שנפל. והבתים היו ריקים ושוברים. הייתה אימה. מאוד מאוד עצוב ופחד כזה, והכל היה עצוב. כל המקום הזה, הוורשה הזאת מלאת החיים. זה היה ריק הכל. מאוד עצוב. והם היו צועקים אלינו ומרביצים לנו: מהר! מהר! מהר! לטרנספורט. אבל אולי זה היה המזל שאנחנו לא נשארנו באומשפלגפלאץ. כי היה כבר קרון מוכן בשבילנו. כמו שהגענו תיכף התחילו להכניס אותנו מהר לקרון. וידעתם לאן אתם הולכים?
- ש: לא, לא ידענו, או לטרבלינקה או ללובלין. היו אומרים שבלובלין אולי ייקחו אותנו לעבודה, כי אמרו שיש בית מלאכה של טבלס שם, אז שם יש עוד סיכוי, אבל בטרבלינקה ידענו שאין כלום, רק מוות. עד שהגענו לאיזו נקודה מסויימת והרכבת לא פנתה לצד לובלין. לא ידענו מה יהיה, חשבנו שטרבלינקה גם.
- ש: את יכולה לספר על המסע הזה?
 ת: זה היה משהו. קודם כל אלה היו קרונות של בהמות. זה היה סגור. זה היה של בהמות והיה כזה שער. סגרו שער על מאה ברזלים. היה רעש כזה והיו חלונות קטנים למעלה, ועל החלונות היו סורגים, למעלה, אי אפשר היה להגיע לחלון כזה.
- ש: היה צפוף?
 ת: מה זה צפוף, נורא. הם הכניסו המון אנשים, הם דחסו אותנו כמו אני לא יודעת מה, דחפו מהר מהר, ומה שיותר.
 ש: כל המשפחה נשארה ביחד?
 ת: כן. אבא, אמא, אני ואחותי. את כולם דחפו ביחד בתוך הקרון הזה. הם לא עשו סלקציה שם כבר, באומשלאגפלאץ. יכול להיות שקודם כן היו סלקציות, אבל הם לקחו את כולם לאותו מקום. אז דחפו את כולם באותו קרון, ילדים ומשפחות וצעירים. היו הרבה צעירים בקרון הזה, הרבה מאוד והיה צפוף וחסם ומחניק, לא היה אוויר בכלל, וכל הזמן ירו. על הגג ישבו אוקראינים וירו, בשביל להפחיד, כל הזמן היו יריות וצעקות מהגג.
- ש: כמה זמן ארך המסע?
 ת: אני באמת לא יודעת.
 ש: כמה ימים?
 ת: אני חושבת. כי גם היינו בלילה שם, בחושך, אני זוכרת שגם בלילה. ובלילה הראשון הרכבת התקרבה לאיזה, אני חושבת שזה היה טבושוב או אוטבוק, אני לא יודעת איפה, וסטתה ימינה, לא ישר. אז התחילה תקווה שאולי זה ללובלין ולא לטרבלינקה. זה אני זוכרת שאנשים ככה היו מנחמים את עצמם.

- ש: זה שימח אותך?
 ת: היינו במצב כזה, תשושים, בלי אוכל, בלי שתייה, חם, מחניק, ויורים כל הזמן וצועקים. ובאמצע לילה אחד היו שם צעירים פוליטיים, מהפאביאק. מהפאביאק היה בית הסוהר הראשי בוורשה, ושם החזיקו אסירים פוליטיים. באמצע הלילה, בשקט, כנראה היו להם מכשירים. הם ניסרו את הברזלים. ומאוחר מאוחר בלילה פתחו בשקט את הדלתות הגדולות והתחילו לקפוץ, בסיטונאות, לא ככה סתם, ולרוץ לשדות. זה היה בשדות, כבר לא היה בעיר. ושם היו הרבה פרטיזנים גם. היה להם סיכוי לברוח. ולמה אתם לא ברחתם?
 ש: ירו כל הזמן. היו יריות. חצי מהם היו גוויות, כי היריות לא הפסיקו. היה אולי חלק שהצליח לברוח.
 ש: היית קרובה לשם?
 ת: תראה, היה ריק כבר. הדלתות היות פתוחות. הואגון היה ריק. היה לילה, חושך, והם ירו. הם פחדו שאם יעצרו את הרכבת, אז הם יספיקו לברוח. אז החיילים ירו בלי סוף. הדלת נשארה עד הבוקר פתוחה ואני אמרתי שאני אקפוץ. אמא אמרה: כן, אולי היא תקפוץ ותישאר בחיים, מישהו יוכל לספר. אז אבא שלי אמר: אני מתפלל כל הזמן, והיא מוכרחה להישאר בחיים. (אני לא סיפרתי את זה לאף אחד כי פחדתי לספר). אבא אמר: היא צעירה ובריאה, ואני לא מאמין שיקרה לנו זה שלא יישאר מישהו ויספר את זה. והתקווה היחידה זה היא. והחלטנו שאני לא קופצת, ומה שיהיה עם כולם, יהיה גם איתי.
 ש: החלטה משפחתית זו הייתה?
 ת: כן, אבא אמר וכולם הסכימו. וזה היה פעם סיפרתי...
 ש: ואת רצית לקפוץ?
 ת: כן, אני רציתי, אמרתי שאני צעירה, אני לא רציתי ללכת לגרמנים. אני יודעתי מה יהיה שמה. היה לי פחד. אבל אמא ואבא זה היה קדוש אצלנו, כי הם באמת היו נהדרים. סמכת עליהם?
 ש: כן, תראה, אם הייתי באיזה כפר שאני יודעת שאני קופצת ויש לי לאן ללכת, אני קופצת. אני הולכת בשדות ולא יודעת לאן אני אגיע. איזה גוי יכול להרוג אותי גם, מה אתה חושב? אמא שלי יצאה מהגטו פעמיים ותמיד תפס אותה איזה גוי כזה, אחד שהיה שוער פשוט, יוזף קראו לו, הוא היה כזה שמאנטוביץ'. והיא שילמה לו כסף שהוא ישחרר אותה אבל הוא לא כל כך קל שחרר אותה, הוא רצה כסף. בשבילו למסור יהודייה עשירה לגרמנים זה היה נקמה. היהודים היו עשירים והיה כזה שיכור תמיד. הוא עבד בבנין.
 ש: אני לא קפצתי. בסוף לא קפצתי. אבל אחרי לילה כזה, הם נכנסו לואגון. בבוקר הם רואים, אז חלק נכנס לואגון עם רובים, התחילו לירות ולהרביץ ולזרוק על הקיר את כולם. הם עשו שם משהו נור ואיום. אני כבר הצטערתי שלא קפצתי.
 ש: הם פגעו בך או במשפחה?
 ת: הם הרביצו. היו כמה שקיבלו פצעים עם דם, אבל לא הרגו בסוף באיזה קצין ולא נתן, כי המשלוח צריך היה להגיע ללובלין, והואגון היה ריק. הם הצטרכו לספק את הסחורה הזאת, אנחנו היינו "סחורה". הם יבואו עם קרון ריק וזה גם כן לא טוב. אצלם היה ככה הם אמרו שאם עוד פעם מישהו יפתח את הדלת או יקפוץ, אז את כל הקרון הם יהרגו. אבל מה, כבר נשארו אולי עשרים – שלושים איש. רוב הקרון שלנו קפץ, כי זה היו צעירים וזה היו אנשים אמיצים.
 ש: אחר כך נסענו עוד יום ולילה, נדמה לי, אני לא זוכרת בדיוק כמה. אנחנו הגענו לעיר לובלין לתחנת הרכבת. הם הוציאו אותנו עם הרובים מכוונים אלינו, מהר מהר, כמו בהמות. הוציאו אותנו החוצה ולקחו אותנו, אז הלכנו ברגל יום שלם, אני חושבת.

- ש: לאן הלכתם?
 ת: עד מיידנק. נשים, ילדים, הכל ביחד. בדרך היו כאלה כלבים, שהגרמני היה צוחק ואומר לו שיתפוס, היה נושך, היה מוריד את הבגדים. זה היה משחק בשבילם. בשבילי זה היה בלי סוף דרך, בקושי. היינו נופלים, והם היו מרביצים ללכת ללכת. ומי שנפל אז הכלב תיכף היה קופץ עליו. עד שהביאו אותנו למיידנק. במיידנק הכניסו אותנו למגרש גדול כזה, היה שם. שם החזיקו אוננו כמה שעות בלי אוכל ובלי שתייה. אני לא יודעת איך אנחנו שם היינו. שם פגשנו גם את הדוד הזה שהיה בפלאצובקה, שעבד מחוץ לגטו, זאבל'ה. אחר כך כבר לא ראינו אותו. זה היה כבר ממשחיסול של הגטו של כל הגטו. אני חושבת שגם מהמרד, הם אז נורא כעסו הגרמנים על המרד, אז הם נורא התנקמו ביהודים. רצו כבר מהר לחסל את הגטו. הם היו נורא פראיים וכועסים בגלל זה, ואני זוכרת שלקחו אותנו אחר כך למרחץ כזה, לחדר מרחץ.
 ש: איפה, במיידנק?
 ת: כן. אז אבא שלי הלך לחוד, ואבא שלי כבר אמר בלילה, לפני שלקחו אותנו: אני בטוח שהם יחסלו אותנו פה, אין לנו פה כל סיכוי. הוא היה כל כך מיואש, שאין לנו שום תרופה כבר. אחר כך לקחו אותנו ואת אמא ואחותי והפרידו בינינו.
 ש: פעם ראשונה שהפרידו?
 ת: את אימא ואת אחות לקחו לחוד ואותי לחוד.
 ש: ואבא לחוד.
 ת: כן, יותר לא ראיתי את אבא.
 ש: במיידנק נפרדתם?
 ת: כן, וגם את אמא לא ראיתי יותר. את אחותי החזיקו עוד בקרנטינה, זה היה בשביל ילדים. החזיקו לא יודעת למה, בלוק סגור ושמה היו ילדים. אני לא יודעת כמה ילדים, אבל הרבה ילדים. והילדים האלה כל הזמן עמדו ליד הגדר. הם היו סגורים, עם גדר מסביב, ועמדו ליד הגדר והסתכלו החוצה. זה אני יודעת. מסביב הייתה כזו חצר, ליד הבלוק. לזה קראו קרנטינה. ואנחנו היינו בבלוקים אחרים, וגם לא עבדנו. לא הוציאו אותנו בכלל שם לעבודה במיידנק. היינו כמה שבועות.
 ש: זה מאי - יוני 1943.
 ת: לא מאי. יוני, כי באמצע אפריל הוציאו אותנו מהגטו. בתחילת אפריל. כמה שבועות היינו במיידנק. ושם לא חילקו את האוכל. היו מביאים פעם ביום או יומיים אוטו משא עם תפוחי אדמה מבושלים בקליפות היו מרימים את המכסה שופכים את תפוחי אדמה והיו מתנפלים על האוכל. זה אני זוכרת. ואני אף פעם לא יכולתי להשיג את זה. והייתה אישה אחת מבוגרת שדיברה פולנית נהדרת, עם הבת שלה, והיא עבדה איתנו במטבח בקילוף תפוחי אדמה. היא אמרה שיום אחד היא תלך לצד הארי, יש לה שם קשרים. היא באמת הייתה נראית כמו גויה כזאת, והיא לא הצליחה כנראה והיא נשארה. ואני שם פגשתי אותה בזמן שהתנפלו על תפוחי האדמה. אז היא הייתה קוראת לי: ז'יז'ינקה (ילדונת) בואי בואי! אנחנו נתחלק עם תפוחי האדמה. אולי אנחנו נישאר בחיים. הייתה תמיד נותנת לי. ואחר כך הייתה אומרת לי: נו, תלכי כבר ותתפסי גם משהו! את צעירה, מה איתך?! ככה הייתה מדברת אלי.
 ואחותי, אני הייתי כל הזמן עומדת שם על יד הגדר. הייתה גם אחותי וגם עוד ילדים של בן דוד שלי. האח שלו היה פה בארץ, מנשה, ואני לא סיפרתי לו את זה. שני ילדים יפייים, יותר קטנים מאחותי, ואחותי כל יום אמרה לי, אסור היה לי להתקרב. אני התקרבת כשלא היו גרמנים. הייתה אומרת: תראי מארישה, אני כבר לא אחיה, כי את רואה איפה אני, אבל את אולי תחיי, תיקחי ממני את הלחם שלי, שיהיה לך כוח, שאולי את תישארי בחיים, ואני לא רציתי. אמרתי לה: אני לא אקח את הלחם שלך, אולי את דווקא תישארי בחיים. זה אני זוכרת. אני הייתי גבוהה, ככה חזקה, והיא הייתה נמוכת קומה. אני רציתי ללכת עם אמא והגרמני אמר: את יהודייה מלוכלכת רקובה, עצלנית. מה, את לא רוצה ללכת לעבוד! והרביץ לי.

ש: אבל במיידנק לא עבדת.
ת: במיידנק לא עבדתי שם. שמה לא עבדו. אולי הוציאו יום אחד לאיזה עבודה בשדה. אבל אני לא זוכרת. שם היו גם פולניות ושמה ראיתי בת דודה אחת בתור פולנייה. היא הייתה בלונדינית גם, עיניים כחולות. עם הבגדים של הגויים הפאשקים, כאלה פסים כי לנו לא נתנו שמה בגדים, היו לנו בגדים פשוטים, אזרחיים. אני רציתי להתקרב, חנק'ה, אז ראיתי שהיא נרתעת {ואחותה חיה. היא מסרה פה עדות}. ראיתי שהיא בורחת. אז חשבתי או שאני טועה או שהיא לא רוצה. היא גויה ואני יהודייה. מה יש לה איתי? אז מאז אפילו כבר לא רציתי לחפש אותה. שם היינו איזו תקופה ובסוף עשו סלקציה. לקחו את כולם.

ש: את אמא ואבא חיפשת במיידנק?
ת: אי אפשר היה. היינו סגורים במחנה. אי אפשר היה לצאת החוצה. אני הסתכלתי החוצה. חשבתי אולי אני אראה אותם. אבל לא ראיתי אותם. לא ידעתם איפה הם נמצאים.

ש: שם היה קרמטוריום. את הרוב הם חיסלו שם במיידנק או בסביבה. ורק את הצעירים, הכי צעירים השאירו, וגם את הקטנים. יום אחד באו עם אוטו משא ולקחו את הילדים. ואחותך נחשבה ילדה?

ת: כן. היא הייתה רזה ונמוכה. את כל הילדים הוציאו, וידענו, אחר כך בערו הקרמטוריום, ידענו שזה לא לעבודה עם אוטו משא כזה. לעבודה הלכו ברגל. שמה פגשתי גם בת דודה אחת, הדודה של גוטה הזאת, שהיא אמרה לי על גוטה שגוטה אולי תישאר בחיים. רושקה, היא אמרה: גוטה עוד הצליחה. ואתה יודע, בעלה ניהל בנק בגראניצ'נו, של הסוחרים, ואבא שלה היו לו בית חרושת לעורות, היו מאוד עשירים. היא נשארה לבד עם הבן שלה. היא תמיד אמרה שאם אני אחות גדולה, היא רוצה שאני אתחתן עם הבן שלה. היא הייתה באה אלינו תמיד. היא מאוד אהבה אותי. היא באה למיידנק עם הבן, ונדמה לי גם עם ילדה, אני לא זוכרת. היא נורא רצתה לעזור לי, שאני הייתי קטנה, שאני אתגבר על הקשיים, קראו לה רוז'נה.

ש: ואז עשו סלקציה במיידנק.
ת: כן, ואותי שלחו לאושוויץ (AUSCHWISS). אז ככה, חלק שלחו לאושוויץ וחלק אולי, אני לא יודעת, אם לקחו לקרמטוריום או לא, וחלק לסקארזיסקו. זה היה קר כבר, שלג, גשם, היה ממש חורף. אבל פה לפי התאריך זה קיץ עוד. ולמה היה לנו קר?
ש: לפי התאריך שאת אומרת זה היה ביוני 1943.

ת: אז אולי אני מתבלבלת עם צעדת המוות. הכניסו אותנו לקרונות, זה אני זוכרת, נסענו עם רכבת עד אושוויץ. שם הכרתי חברה, שאחר כך כל הזמן היינו ביחד במחנה. זה אני זוכרת, דבורה.

ש: אז כבר היית לבד? ת: לגמרי לבד.

ש: גם את אחותך כבר לקחו?

ת: כן. את אחותי ראיתי שמעמיסים על האוטו. שמעמיסים את כל היהודים על האוטו הזה, וידענו אוטו משא זה רק לקרמטוריום.

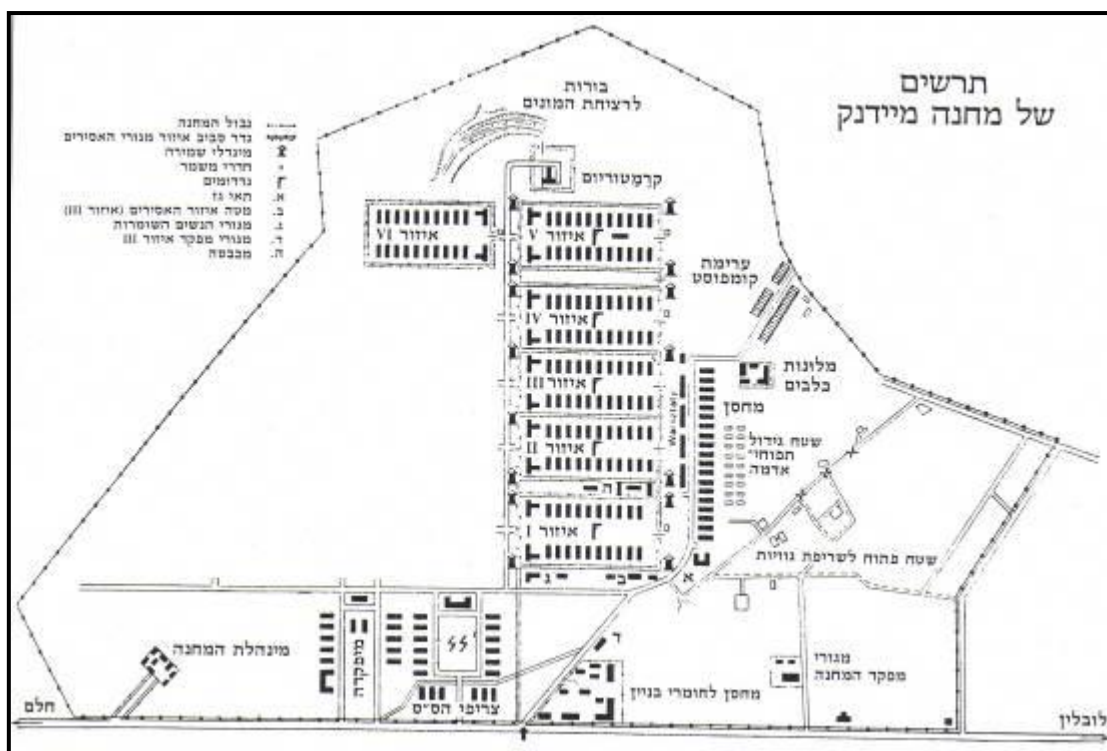
אבל שמה במיידנק כמה פעמים יצאנו לעבוד בשדות, להוציא ירק או ירקות, אני לא זוכרת בדיוק. היינו כל כך מסכנים, כל כך קר היה שם, לא היו לנו בגדים. וכל הימים היינו מסתובבים והיו רוחות אימות. בקיץ היה נורא קר, רוח כל הזמן. היה מקום איום, מקום קשה. אז חשבנו שלאן שלא יוציאו אותנו, זה יהיה יותר טוב מאשר במיידנק.

ש: ידעת שאת נוסעת לאושוויץ?

ת: לא, לא ידעתי. לא ידעתי לאן אנחנו ולאן את האחרים לקחו.

ש: מי עשה את הסלקציה? ת: הגרמנים.

[4]

[5]

עדותו של חלוץ שבוי מלחמה מחנה ההשמדה מיידנק

עדות

מוסר הדברים האלה היה חלוץ. הוא היה כלוא זמן מה במחנה לשבויי מלחמה על יד לובלין. החלוץ נשבה על ידי הגרמנים בשעת מלחמת פולין-גרמניה בספטמבר 1939 ונשלח למחנה על יד ברלין. משם הועבר בפברואר 1941 ללובלין. מוסר הדברים האלה היה איפוא עד ראייה לטרגדיה של היהודים בלובלין. לא שינית את נוסח הדברים והתחביר בעדות זו.

הגטו בלובלין הכיל בתוכו כ-6,000 איש. יו"ר המועצה היהודית היה אז ד"ר אטמן. בקיץ 1941 הוקם מחנה גדול בין לובלין ופיאסקי. הנאצים קראו למחנה זה בשם "הממלכה היהודית". בהקמת המחנה הזה היו עסוקים 2,000 שבויי מלחמה רוסיים ו-800 יהודיים מהגטו בלובלין. חמישה שטחים גדולים נקבעו לשם כך ומרחק של 10 מטרים הבדיל בין שטח לשטח. כל המחנה הוקף גדר תיל ובתוכו הוקמו בניינים ענקיים. סביב גדר התיל הוקמו מגדלים, שמהם השקיפו והשגיחו אנשי ס"ס על כל המחנה. תליות הוקמו בין הצריפים ומפעם לפעם תלו עליהם הנאצים את היהודים הנאשמים על איזו עבירה שהיא. על יד המחנה הראשון הוקם בית מרחץ ציבורי. בין המחנה הראשון והשני נבנה צריף מיוחד עם שתי ארובות דומות לאלו של בתי חרושת. בצריף הזה היו שני כבשני-אש ותא גז, בהם היו

הגרמנים ממיתים את קרבנותיהם. הצריף הזה היה סגור מכל עברי ונפתח רק לשם הכנסת הקרבנות.
המנהל הראשי של המחנה הזה היה דולף, שיכור, סדיסט ורוצח, איש אשר אימן את כלבו לקרוע לגזרים כל יהודי לפי פקודתו.

כשנשלמה הקמת הבניינים, הוצאו להורג כל אלה שהיו עסוקים בה והתחיל הרצח ההמוני. הקרבנות הובאו מכל קצוות אירופה, מגרמניה, בלגיה, צרפת, הולנד, בולגריה, סלובקיה וגם מפולין עצמה, מוורשה, לודז ויתר ערי פולין. היהודים הובאו קבוצות - קבוצות מתחנת הרכבת הקרובה ל"ממלכה יהודית" זו תחת שמירה מעולה של חיילי ה-ס"ס. נשים, זקנים וחולים הובאו בקבוצות לחוד. הצעירים, הפועלים ובעלי המלאכה, גויסו לעבודה ביום הראשון לבואם. בדרך היו החיילים הנאצים מנהלים שיחות עם הקרבנות. לפני התחלת העבודה, הובלו האנשים לבית מרחץ ציבורי, ובגדיהם ונעליהם, שניצטוו להשאירם קודם לכן, לא הוחזרו להם עוד. מבית המרחץ הועברו האנשים לאולם גדול, ושם קיבלו: שתי פיז'מות בצבע כחול-לבן ועליהן מגן דוד ומספר ונעלי עץ. הבגדים האלה שימשו גם לקיץ וגם לחורף. לכל אחד נקבע מקום מיוחד בצריף. כך נהגו רק באנשים צעירים ובריאים.

הבאים בשנים והנשים הובאו מייד עם בואם לצריף, בעל שתי ארובות העשן. בחדר הראשון ניצטוו להתפשט, ובחדר השני, הוא תא הגז, היו מוצאים את מותם. הגופות הועברו אז לחדר שלישי, שבו היו כבשני האש. הכבשנים היו מסודרים באופן כזה, שהגופות לא היו מושמדות לגמרי, אלא השומן שבהן היה נשאר ונאסף באופן מיוחד. מה שנשאר מהגופות השרופות, נזרק לבורות סיד, שנחפרו למטרה זו. את הילדים היו מעבירים לבתי חולים, כי להוציא מהם את דמם.

כך נהגו בכל קבוצה וקבוצה ובמקום הנהרגים היו באים, בכל שבוע, קרבנות חדשים. על כל עבירה קלה היו הכלואים נידונים למות מתוך עינויים וייסורים. אחד העונשים האהובים על הרוצחים היה תליית הקרבן ברגל אחת, עד שהיה מוציא את נשמתו.

משמר המחנה בימים הראשונים היה מורכב מחיילים גרמנים בלבד. זמן מה אחר כך בא במקומו משמר גרמנים, מכלואי המחנות בדכאו ובבוכנוואלד. האנשים האלה, למודי סבל ועינויים ומשוגעים למחצה, היו שופכים על היהודים את מרירות לבם ואת שאיפתם לנקמה. אנשים אלה היו הגרועים מבין הכלואים. בראש המשמר הזה עמד גרמני בשם קוך. תחת הנהלתו השתדלו אנשי המשמר להגדיל את עינויי הקרבנות. כל כלוא יהודי שנאשם על עבירה הקלה שבקלות הועבר מייד אל תא הגז. קבוצה מיוחדת של יהודים הוכרחה להעביר את הגופות מתא הגז אל הכבשנים. לחברי קבוצה זאת לא הורשה בשום מחיר לצאת מהצריפים, ולבסוף חלק מקבוצה זו איבד את עצמו לדעת וחלק – דעתו נטרפה עליו.

שבויי מלחמה שנמצאו במחנה ניסו והצליחו לברוח ולהצטרף לשורות הפרטיזנים. קבוצה של 14 איש ברחו בו ביום שהובאה למחנה מברלין. בעד כל בורח היו הגרמנים הורגים שני אנשים. 1,500 איש יצאו כל יום לעבודה אל מחוץ למחנה. קבוצת מאה איש באה בקשרים עם חברי המחתרת הפולנית והתכוננה לברוח, בכדי להצטרף אל קבוצת הפרטיזנים הפולנים, שנמצאה ביער במרחק 70 ק"מ מלובלין. הם הצליחו להתפרץ אל מחסן נשק גרמני ולהצטייד בנשק. אנשי המחתרת הפולנית המציאו להם מדים של שוטרים פולנים, שבזמנו עזרו לגרמנים להילחם בפרטיזנים הפולנים. מצוידים בנשק ומלובשים במדי שוטרים פולנים, הצליחו מאה אנשים אלה להתגנב מבעד לחומת המחנה ולהצטרף לפרטיזנים.

הנאצים החליטו להתנקם ב-1,500 שבויי מלחמה. ביום אחד העבירו את האנשים האלה אל צריפי המוות, בדרך החליטה קבוצה זו להתגונן. אחד מהם, קגנוביץ שמו, שהיה לפני המלחמה חבר הסתדרות נוער ציונית, נתן את האות להתגוננות. מספר שבויים שהיו מצוידים בנשק התחילו לירות בגרמנים. פלוגה שנייה התפרצה למחסן נשק והצטיידה בו. קבוצה שלמה של חיילים גרמניים נהרגה בשעת הקרב הזה. 800 מהשבויים הצליחו לברוח. 400

נהרגו ורק 300 נפלו שוב בידי הנאצים. הקרב נמשך יום שלם. קגנוביץ שנפל בקרב, הצליח להרוג לפני מותו 3 חיילים גרמנים וסרג'נט אחד.

[6]

עדותו של מיצ'יסלאב מינדלסון מחנה ההשמדה מיידנק

עדות

מיצ'יסלאב מינדלסון, יהודי, בן 21, יליד ורשה, נמלט מפולין הגרמנית והגיע דרך פינלנד לשטוקהולם ביום ה-25 בספטמבר 1944. היה ארבעה שבועות במחנה מיידנק. לא שיניתי את הניסוח והתחביר של העדות.

ברחתי מהגטו בספטמבר, כשכל משפחתי נרצחה. מאז גרתי בוורשה העיר, ברובע הארי, על סמך ניירות אריים מזויפים. התקיימתי והתפרנסתי על הברחת דברים שונים מהגטו לגטו. פעם, בשובי מהגטו ובידי שתי צלמניות, עצר אותי סוכן הגסטאפו ברחוב נובי-שביאט והביאני לתחנת משטרה ברחוב שפיטלנה (הקומיסאריאט השני). במשך הלילה הובאו לשם עוד 50 אנשים. למחרת בבוקרת הסיעונו ל"פאביאק". הוכנסנו לתא שהיה כבר מלא אנשים. הגרמנים ערכו חיפושים קפדניים במשך יומיים והביאו את כל השלל ל"פאביאק". מ"פאביאק" הריצו אותנו לתחנת הרכבת המזרחית (דבוז'יץ וסכודני). בשעה חמש אחר הצהריים העלו את כולנו לקרונות משא שנחתמו מייד. שמתי לב לדבר, כי הרכבת היא ארוכה מאוד. אחרי שעות אחדות זזה הרכבת ממקומה. בדרך בין פלניצה ואוטבוצק שמענו

יריות והרכבת נעצרה לרקע קט. נראה, כי, אנשים בקרון אחד הצליחו לעשות פתח וניסו להימלט.

בערב הבא הגענו ללובלין. צמאים ורעבים, כיון שבמשך כל הדרך לא שתינו אף טיפת מים ורק קילו לחם היה לנו לאכילה. הרכבת נעצרה ועמדה שעות אחדות. כשנפתחו הקרונות קפצנו למטה, על הקרקע המושלג. המון אוקראינים סובבו אותנו כשרוביהם מכוונים כלפינו.

מספרנו הגיע לאלפים אחדים. יצאנו לדרך רגלי והגענו לכביש לובלין, מהלך שלושה קילומטרים. מרחוק נתגלה לעינינו מראה שזעזע אותנו והחרידנו מאוד: על הגבעות עמדו גושים של בניינים גדולים מגודרים גדר תיל כפולה, ומוארים על ידי זרקורים. כאשר התקרבו למקום, ראינו כי מעל לכניסה כתובות רק שתי אותיות "ק.ל.", ולא יותר מזה. עברנו על פני הכניסה הראשונה והובלנו לגוש מספר 3. כאן ערכו אנשי ה-ס"ס חיפשו ובדקו את ניירותינו.

נצטוונו למסור לידם כל דבר חד. את הניירות לא לקחו מאיתנו. לאחד האסירים היה אולר. ה-ס"ס שחיפש אצלו מצא את האולר ורצח את בעליו במומחיות רבה. בראשונה, נתן לו מכה בקת הרובה על הראש, בשנייה – כמה בכליות, ובשלישית – בבטן; הקרבן התפתל והתעוות פעמים אחדות ולא קם עוד. הגרמני פקד על כלואים אחדים להסיר מהמת את בגדיו. גופת הנרצח נשארה מוטלת על הקרקע המושלג. לגוש שנזכר לעיל הכניסו רק את הפולנים. אחר כך הביאו לכל צריף 500 אנשים. בכל גוש היו 80 צריפים ו-6 גושים כאלה היו בכל המחנה. למחרת בבוקר בשעה חמש נשמע צלצול. לצריף נכנס איש ס"ס וציווה עלינו לצאת ולהתפקד. הוא צעק בקולי קולות כדי לזרזנו והיכה אחדים על ראשיהם. המדרגות המובילות לחוץ היו גבוהות במקצת מהקרקע והיו מכוסות שלג קפוא ונוקשה והאנשים שנדחפו ליציאה, התחלקו ונפלו איש על רעהו בהוסיפם עוד על הבהלה והאנדרלמוסיה ששררו בלאו-הכי.

כשהגענו למקום הסתדרנו בשורה ואיש ס"ס פקד אותנו. אחר כך הורשינו להתפזר. כל עבודה לא ניתנה לנו. שוטטנו בשטח הגוש שלנו וחזרנו לצריף. עד לשעה חמש אחר הצהריים השאירונו לנפשנו ובחמש נצטוונו שוב להתפקד. בשעה זו נדלק אור אדום באמצע הגוש ומאז ועד למחרת בבוקר. כל זמן שהאור האדום האיר, אסור היה לנו לעזוב את צריפנו. איש מהאסירים שהעז לצאת מצריפו כשהאור האדום עדיין דולק – נורה בו במקום על ידי אנשי המשמר.

בכל המחנה, פרט למטבח, לא היו מים, על כן לא התרחצנו כלל ולא שתינו אף פעם מים רעננים. הצריפים היו ללא חלונות ורק שתי דלתות היו בהם. האחת שימש יציאה לגוש והשנייה הייתה תמיד סגורה. בכל צריף היו שני תנורי ברזל. הבערנו אש בעצים או בחתיכות פחם שמצאנו ליד המטבח. באמצע המחנה עמדו שני בתי שימוש. בשעות הלילה לא יכולנו להשתמש בהם, כי אסור היה לצאת אז מהצריף. המפקח הבלתי אמצעי עלינו היה ה"קאפו". קאפו – זה הוא כלוא, שנתמנה על ידי הגרמנים להיות למפקח של הגוש. ברבות הימים חלו הרבה אנשים ומספר המתים הלך וגדל. היינו מזוהמים ומכוסים כינים. במשך כל הזמן לא הייתה לנו הזדמנות להתרחץ או להחליף את בגדינו. כאשר מת כלוא היו מוציאים אותו ומניחים את גופתו ליד הצריף. בערב הייתה מופיעה עגלת הברזל המפורסמת, רתומה ליהודים, והגופות נלקחו והובאו לקרמטוריום, שנמצא בגוש הראשון, בקרמטוריום היה תנור פחם.

הלצה התהלכה בין האסירים: "איזו היא הדרך השמימה?" – "דרך הארובה בלבד". למעשה שוחררו אנשים ספורים מהמחנה. לאחר שמפעלים גדולים וחשובים דרשו אותם, או ששולם עבורם הסך של 30,000 זהובים. לכבוד מאורע כזה היו מזעיקים את כולנו וגרמני אחד היה מכריז בקול על שמות העומדים לצאת לחופשי. הטקס הזה נמשך שעות ועלינו היה לעמוד במשך כל הזמן הזה בכפור ולהאזין לקריאת השמות.

כל המחנה היה מחולק לשישה גושים גדולים, מוקפים גדר כפולה של תיל דוקרני. על שטח כל אחד מששת הגושים האלה עמדו עשרים צריפים. בארבע פינות כל גוש עמדו מגדלים מצוידים בזרקורים שהאירו את כולנו. בכל מגדל ישב איש ס"ס מזוין במכונת ירייה. בין שני גדרות התיל קבעו גם כן זרקורים סמוכים לזה לזה. באמצע הגוש עמדו שני בתי שימוש וביניהם אור אדום, המודיע על הפסקה. מאה גרמנים, אנשי ס"ס, היו ממונים על המחנה. בגוש הראשון היו כלואים 25,000 יהודים, לרוב מצ'כוסלובקיה. הם היו לבושים בפיזמות לבנות בפסים כחולים וכן היו כובעיהם. לא ניתנו להם לבנים והפיזמות היו מחומר העשוי נייר. הכלואים האלה דמו לשלדים. הם קיבלו מחצית המנה שניתנה לנו. בכל יום ויום הייתה מופיעה עגלת ברזל לפני דלתות צריפנו ועליה כלי מלא מרק. לפעמים נשאר בתחתית הכלי פירורי אוכל שמנים והיהודי שראם הראשון היה טוחב את ידו לתוך הכלי ומלקק בתאוותנות את הטיפות השמנות.

עגלת הברזל היא פרשה בפני עצמה. האופנים של העגלה היו עשויים ברזל וגובה האופנים כגובהו של בן אדם. שני יהודים היו רתומים לעגלה זו ושניים אחרים דחפו מאחור. עגלה זו שימשה לגרמנים אמצעי עינויים. בגוש מספר 1, למשל, יש והיו בוחרים יהודי אחד ועושים אותו אחראי לכך, ש-4 יהודים כלואים יביאו את העגלה במשך עשרה רגעים למקום מסוים. הקרבנות שכשלו מאפסית כוחות לא יכלו למלא זאת והיהודי ה"מפקח" היה מלקה אותם בעיקר על ראשיהם. האנשים העייפים, או יותר נכון הצללים של אנשים, היו כורעים תחתיהם ונופלים זה אחר זה. היהודי המפקח היה מתאכזר ומכה באנשים, פחד לחייו הוא. בכל בוקר היו חייבים כולם, החיים והמתים, להופיע ולהתפקד. המתים הובאו למקום והונחו אף הם בשורה. אנשי ה-ס"ס פקדו את כולם. בתחילה את המתים: "אחד, שניים, שלוש..." וכשגמרו המשיכו לספור את החיים: "עשרים ואחד, עשרים ושניים..." כאשר המניין נסתיים, התחילו הכלואים משליכים את הגופות על עגלת הברזל ומסיעים אותם לקרמטוריום. בצריפי הכלואים היהודים הוכרחו הדלתות להישאר פתוחות במשך הלילה ואלה ששכבו סמוך לפתח היו מתים מקור.

בגוש השני היו כלואות נשים. ראיתי נשים נכנסו לצריפים שמחוץ לגוש צריפיהן. כנראה היו אלה בתי מלאכה.

יום רדף יום והתמותה בקרב כלואי המחנה גדלה והלכה. הגרמנים היו רוצחים על כל עבירה קלה שבקלות, ברירה או בתלייה. לפעמים נשאר האסיר תלוי על מוט של גג צריפנו. רבים לא יכלו לשאת עוד את חיי העינויים וההתעללות. הם "התנדפו דרך הארובה".

הייתי כמהומם והרגשתי כי כוחותי עוזבים אותי. פעם עוררה אותי בבוקר שריקת ההשכמה ובקומי הרגשתי רע. ברגליים רועדות נגררתי למקום בו נערך המיפקד, אולם לפתע הרגשתי, כי עלי לנקות את קיבתי, ויהי מה. לא יכולתי עוד לשלוט בי. למרות הפקודה, שבשעת המיפקד אסור להיכנס לבית השימוש, התחלתי מוריד את התחתונים וברגע זה השמיעו אחדים קול צעדה: לך לבית השימוש". כמחוסר הכרה נשאתי את רגליי לבית השימוש וניקיתי את קיבתי. מייד הרגשתי הקלה אולם כרעם משמיים בהירים נפלה על ראשי מהלומה מידי "קאפו" (צ'כי) שעמד לע ידי וצעק בקול, כי אני חייב מיתה על עוז מצחי זה.

אני המשכתי בשלי והוא בשלו – בהורידו מלקות על ראשי. למזלי חבשתי כובע אשר הגן עלי במידת מה ורק חבורות צצו על ראשי. ה"קאפו" הביא אותי בפני איש ס"ס הלה שאלני, מדוע יצאתי מהשורה בשעת המיפקד. הסברתי לו, כי הרגשתי את עצמי לא טוב ולא יכולתי לעצור בי. הוא הניח לי ללכת. ה"קאפו" חילק לי עוד מכה אחת על ראשי ואני רצתי להצטרף לשורה. היה זה נס מן השמיים, כי ה-ס"ס לא ירה בי במקום.

תיאור המחנה לא יהיה שלם אם לא אספר על ילד כבן 10, אסיר אף הוא, שהוריו נרצחו במחנה. הוא דיבר מעט פולנית, אולם אין אני יודע מאין היה מוצאו. הוא היה ילד שעשועיהם

של אנשי ס"ס והיה משוטט לו בכל המחנה, קנה בידו ומצליף את האסירים כרצונו. ילד זה הטיל את חתתו על כל המחנה.

מהמחנה שלנו השתרע מראה לובלין העיר. ראינו את החיים זורמים שם במסלולם הרגיל וכאב אין אונים מילא את לבנו בחשבנו על חיי העבדות שלנו.

ראיתי, כי צפוי לנו גורל מר ואיום. אף לרגע לא נטשתי את רעיון הבריחה ותרתי אחרי כל הזדמנות להתחמק מהמחנה. ראיתי עגלות מביאות לפת למחנה, אולם הלפת הובאה למחסני המחנה והעגלות לא נשארו במחנה. צריך היה למצוא איפוא מוצא אחר. מכונית משא הייתה מביאה פחם למטבח ואחר כך הייתה חוזרת ללובלין. אמרתי בלבי, כי כאן היא הצלתי. התחלתי משוטט ליד המטבח. ערב אפל אחד סובבו אנשים אחדים ליד המטבח, כשעיניהם מחפשות שיירי אוכל. איש לא הורשה להיכנס לתוך המטבח. פרט לעובדים שם, שהיו יהודים.

אני לא חשבתי אז על האוכל, אלא שמתי עיני אל המכונית. רגע הסתכלתי הנה והנה ובזחילה באתי עד מתחת למכונית. בשתי ידיי נאחזתי בציר האחד ואת רגלי שמתי על הציר השני וכך שכבתי פרקדן והמתנתי. הרגשתי לאט-לאט, כי ידיי כושלות עד אשר לבסוף עלה הנהג על המכונית והיא ממקומה.

עברנו על פני שטח המחנה. ליד הכניסה, במקום שעמדו השומרים, שמעתי את לבי מפרפר ודופק. לבסוף יצאנו לכביש צר ומשם לדרך המלך שהובילה ללובלין. עברו עוד רגעים ספורים, החלקתי ארצה והמכונית עברה על פניי ונסעה הלאה.

בתחנת הרכבת של לובלין פניתי לצלב האדום הפולני וסיפרתי להם, כי ברחתי ממיידנק. האכילוני לחם וריבה. הרופא יעץ לי לא לאכול את הריבה. קיבלתי כסף לכרטיס נסיעה עד וורשה. במשך כל הזמן שהושארו ברשותי הניירות האריים, לא גיליתי את שמי האמיתי.

[7]

**האנדרטה במיידנק. היא נבנתה מעל ערמת עפר גדולה של אפר הנרצחים.
בחזית כתובת בפולנית: "הגורל שלנו - אזהרה לכם".**

עדותו של י. פפר יום במיידנק

עדות

קטע מתוך זיכרונותיו של אינג' י. פפר, שהיה כלוא במחנה מאיראנס למעלה משנה (מאי 1943 – יוני 1944). ולאחר מכן עלה בידו לברוח. המחבר מתאר בדיוק את בואם של האסירים למיידנק, את "קבלת הפנים", שנערכה להם ואת החיים במחנה ביום "רגיל". הקטע נדפס בקובץ התעודות של הוועדה ההיסטורית המרכזית של יהודי פולין, כרך א', 1946. לא שיניתי את הניסוח והתחביר של העדות.

הביאו אותנו אל כיכר המחנה. ספרו אותנו ספור היטב וסיפרו לנו מעשיות יפות על העבודה, שכולנו עתידים לקבל. רק למחרת היום נודע לנו, מפי יהודים שבאו לפנינו, שאנו נמצאים במחנה הריכוז במיידנק.

מאת אנשי ה-ס"ס לא ביקשנו אלא דבר אחד בלבד: מים לשתייה. הם כיוונו את צינורות המים והרטיבו אותנו כמו במקלחת. הייתה זו קבלת הפנים הראשונה בתחום שלהם ודוגמה של מידת הכנסת האורחים והתרבות שלהם... לכל אחד הייתה אז תשוקה אחת יחידה: מי יתנו מים, לשתות בלי הגבלה, ואחר כך הלך ילך ברצון למות בתא הגזים או ברייה. חוסר המים הביא את האנשים לידי טירוף.

אולם מים לשתייה לא נתנו וגם על אוכל – הס מלהזכיר. השאירו אותנו על פני הכיכר, מתחת לכיפת השמיים, במשך כל הלילה. רצה הגורל, ובלילה ניתך גשם עז והכל נרטבו עד לעצמות. היו רבים, שביציאתם מתוך המחבואים יצאו כשרק כותונת לעורם, בלי כובעים, יחפים, וכך בילו תחת כיפת השמיים. בגשם שוטף, את כל ליל הסיוט. היה זה ליל זוועות ועם זה גם ייאוש. כבר עמדו האנשים על כך, שנפלו בפח.

עם בוקר ירו אנשי ה-ס"ס, שעמדות המשמר שלהם היו על מגדלים, שעמדו בכל 50 צעדים, ממכונות ירייה ישר לתוך ההמון, וכך שיחק להם מזלם של אחדים, והם נפלו בו במקום בלי לשאת עוד התעללות וייסורים. האנשים שתו משלוליות ובלבד לשבור את הצבא, ועל אוכל לא חשב אפילו איש.

בצהריים סידרו אותנו לשם הליכה לבית המרחץ: אימהות וילדים לחוד, אחר כך רק נשים ולאחרונה גברים.

עתה הגיע רגע הפרידה האחרונה מן האישה והילד, מן האחיות והאם החורגת, ששוב לא אוסיף לראותן לעולם. היה זה ב-4 במאי 1943.

ואשר לאבי הרי השתדלתי כל הזמן להיות בקרבתו. כשהחטיבה שלנו – היינו יחד כ-120 גברים – הלכה לבית המרחץ, הוליך אותנו איש ס"ס כשהוא רכוב על אופנוע. הוא הצליף בשוט שבידו והאיץ בנו, עד שהוכרחנו לרוץ במהירות המנוע שלו. אבי, שהיה בן 56, לא עצר כוח להתקדם לפי הקצב, ואז תמכתי בזרועו ועזרתי לו לרוץ. זכרוני – והיו אלה המילים האחרונות שלו – שהוא ביקש את נפשו למות מאשר להוסיף ולהתענות, שהרי ממילא לא יעמוד בעינויים הללו.

הכניסו אותנו לחדר הבגדים, כדי להתפשט. אנשי ס"ס הנחיתו על כולנו מכות במקלות ובשוטים ותוך כדי דקה חייב היה כל אחד לעמוד ערום. כאן דרשו מאיתנו עוד הפעם כסף ותכשיטים, ועם היציאה מן החדר בדקו אותנו מחדש. חיפשו בפה, במקומות הצנועים ביותר גם אצל הגברים. ואוי למי שמצאו אצלו מטבע זהב או שטר. את הנשים – כפי שנודע לנו – בדקו גם באופן גניקולוגי – עד כדי כך יסודיים הם הגרמנים בארגון ובתיכון שלהם.

מכאן הריצו אותנו, כשאנו ערומים, תחת מטר של מכות בלתי פוסקות, לאורך החצר, אל בית המרחץ. שם נערך המיון הראשון: הזקנים ורעי המראה, או אלה שהיו בעלי מום כלשהו, שנראה לעין – הועמדו בצד. פירוש הדבר היה – מוות. לצערי, לקחו אז מעלי גם את אבי. הוא ידע ברור, שהוא לקוח למוות ומרחוק שלח לי בניד ראש ברכת פרידה. הייתה זו פרידתנו האילמת האחרונה.

וכך המיתו עוד באותו ערב בתא הגזים ושרפו בכבשנים את החלק החמישי מכל האנשים.

בבית המרחץ גזזו את שערנו יהודים צ'כיים, שכבר נמצאו במחנה 14 חודשים. מ-12,500 יהודים צ'כיים, שהובאו לשם 14 חודשים קודם לכן, נשארו עד אותו זמן שש מאות! הללו עברו כמעט כולם טיפוס, דיזנטריה ודלקת ראות ב"עמידה", שכן השכיבה ב-K.L (מחנה ריכוז) היא מסוכנת מאוד.

קודם הכניסה למרחץ עצמו בדקו אותנו באופן כזה, שהגישה אל מתחת למקלחת היה בה משום אושר. לאחר הרחיצה – ובה הזרימו עלינו חיש מהר תחילה זרם קר ואחר כך זרם חם מאוד – חייבים היינו להתלבש בחיפזון רב. קיבלנו סנדלי עץ, כותונת, תחתונים, כובע ומכנסיים עם מעיל. כל המעילים היו בלי ביטנה – הבגדים לא היו שלנו אלא של האומללים שקדמו לנו. את הביטנות הרימו והורידו בשעת הביקורת. על המעילים היו מסומנות, בצבע שמן אדום, על הכתפיים, האותיות K.L וכמו כן עבר פס אדום לאורך כל המעיל. על המכנס הימני, מלפנים, ועל המכנס השמאלי מאחור, והוא הדין בכובע – גם עליהם היה פס אדום. היו אלה הסימנים של מחנה זה, ובעת ובעונה אחת גם לבוש, שמנע את הבריחה. אוסיף עוד, שלהשלמת הלבוש הזה היו להם ליהודים, בצד השמאלי של המעיל, שני משולשים – "מגן דוד" – אריג צהוב ואדום, ועליהם היה מודפס המספר הסידורי. לפולנים היה משולש אדום אחד ועליו האות P. לאסירים הגרמנים היה משולש שחור. כל עם היה מסומן באופן שונה. והסימן המיוחד היה קבוע גם על המכנסיים, בצד הימני מעל הברך.

עם היציאה מן המרחץ עמדו קציני ס"ס גבוהים, וכמובן – שוטים בידיהם. לכל אחד מאיתנו נטו רגל, כדי להמעידו, וכל מי שנפל בעטו בו והיכוהו בכל גופו. הוליכו אותנו אחר כך לצריף, שבו הייתה המזכירות. כאן רשמו, ושוב יהודים צ'כיים (האומללים הללו שרדו מ-12,500 איש), את כל הפרטים האישיים שלנו בטפסים מיוחדים, מדדו, רשמו ונתנו לנו מספרים עשויים פח. מרגע זה ואילך, שוב לא היינו בני אדם, אלא אסירים מסומנים במספרים. אני קיבלתי את המספר הזכור לי יפה 2848. אני מצוין, שהמספרים ניתנו גם לאחר שבעליהם הקודמים מתו. מספר אחד יכול היה לעבור דרך אנשים אחדים בזה אחר זה; משמת האחד, נמסר המספר שלו לאחר וכן הלאה.

חובה הייתה לשאת מספר זה על הצוואר, כמונו ככלבים.

הביאו אותנו אל הצריפים. היו אלה מעין אורוות עשויות מקרשים, שהרוח עברה וגשם חדר דרכם פנימה. בלי ביוב, בלי בתי כיסא, עם אשנבים קטנים וצרים מתחת לגג. כמיטות שימוש אצטבאות בעלי שלוש קומות – לשלושה אנשים כל אחת – ועליהן מזרן, כר ממולא תבן ושמיכה.

עכשיו אתאר את מהלך החיים הרגיל במחנה.

קמים בשלוש בלילה. יש להתלבש בחיפזון, להציע את "המיטה" ישר ובהקפדה כמו קופסת גפרורים. בגלל אי הדיוק הקל ביותר, היו סופגים 25 מלקות, שאחריהן מן הנמנע היה לשכב או לשבת במשך חודש שלם.

הכל מוכרחים לעזוב תיכף ומייד את הצריפים: בחוץ עוד אפל – מאיר הירח. מחמת מיעוט שינה וצינה, רועדים האנשים. כדי להתחמם קמעא מצטופפים האנשים חבורות-חבורות של 20 – 10 איש, עומדים גב על גב וכך הם מתחככים זה בזה.

היה שם מה שכונה חדר רחצה, שבו צריכים היו להתרחץ – ליד ברזים אחדים בלבד – כל יושבי המחנה – והיינו אז בשדה זה (מספר 3) 4,500 איש. מובן מאליו: לא סבון, לא מגבת

ואף לא ממחטה לא היו בנמצא, וכך איפוא הייתה הרחיצה דבר מילולי יותר מאשר ממשי. האדם הפך שם ביממה אחת ליצור שפל מחיה.

בחמש בבוקר בקירוב, היינו מקבלים חצי ליטר קפה שחור, מר, הייתה זו, מה שקראו: ארוחת הבוקר, ולא יותר. בשש בבוקר – מיפקד.

מעומדים כולנו במצב "דום", חמישיות-חמישיות לפי סדר הצריפים, שמספרם היה בכל שדה 22, היינו עומדים עד אשר אנשי ס"ס סיפקו את יצר השעשועים שלהם בפקודות ליצניות ומייגעות להסיר ולשים את הכובעים – "Mutzen ab und Mfltzea auf..." [כוב הרם, כובע הורד] לאחר מכן נמסר להם רפרוט {דין וחשבון}, ומנו אותנו. לאחר המיפקד – עבודה. קבוצות – קבוצות היינו הולכים – אלה לסלילת מסילת ברזל או כביש, אלה לחציבה ולטלטול של אבנים ופחם, להוצאת זבל, לחפירת תפוחי אדם, לניקוי בתי כיסא, צריפים וביוב. כל זה היה נעשה בשטח הסגור של המחנה. בשעת העבודה מכים אנשי ס"ס – באכזריות לא אנושית וללא סיבה כלשהי. נראה היה הדבר כאילו איזו חיה טורפת, משהיא מדביקה את טרפה, הריהי מצווה להושיט את העכוז, ובמקל או בשוט מכה היא ומכה, עד שהמקל מתפקע על פי רוב. המוכה יכול להוציא קולות צעקה רק לאחר המהלומות הראשונות. אחר כך נוצח הוא נטול הכרה, ואיש ה-ס"ס בועט אז בצלעות, בפנים, במקומות הרגישים ביותר של הגבר, ולבסוף כשהמרצח נוכח לדעת, שהקרבתו כבר הגיע לידי אפיסת כוחות, מצווה הוא ליהודי אחר להריק על הקרבן דלי דמים בזה אחר זה, עד אשר יתעורר ויקום.

משחק חביב על אנשי ה-ס"ס, הוא לעשות מיהודי מה שקראו "שק של בוקס", וכך היה נעשה הדבר: היו מעמידים שני יהודים, כשאחד מהם מוכרח להחזיק את חברו מאחור בצווארונם, ואיש ה-ס"ס, התאמן במתן K.O (נוק אאוט) מובן שלאחר מהלומה ראשונה כזו בלחי, עשוי היה האומלל להתמוטט ולכרוע, ולפיכך מחזיק היהודי השני את הקרבן בצווארונם, לבל ייפול. המרצח ההיטלראי המפוטם "מתאמן" באופן כזה כ-15 דקות, ורק לאחר שהאומלל הוא מרוסק לחלוטין, שותת דם, נתוך שיניים, שבור חוטם, מוכה עין – משחררים אותו ופוקדים, שהרופא יחבוש אותו כהלכה. אכן, זו דרכם להיות דואגים נאמנים ונדיבי לב...

צורה שנייה, שאנשי ה-ס"ס היו נוהגים בה בקביעות, הרי זה לבעוט ביהודי ברגל, הנעולה מגף כבד. היהודי אנוס לעמוד "דום" ואיש ה-ס"ס אינו פוסק מלבעוט בעצמותיו, עד שהללו פוקעות. כשעומדים סמוך לקרבן כזה, שומעים תכופות א קול הנפץ של העצמות הנשברות. הכאב הוא איום במידה כזו, שלעיתים קרובות היו האנשים, לאחר "טיפול" כזה, גוססים ומוציאים את נשמתם בעינויים נוראים.

מלבד אנשי ס"ס יש גם תלוינים- מומחים אחרים. אלה הם הקרויים בשם קאפו, השם הוא קיצור של Kaserer-Polizwi (משטרת הקסרקטין). הקאפו מורכבים מפושעים פלילים ממוצא גרמני, שגם הם כלואים במחנה. אלא שהם, "אנשים משלנו", הם בעלי זכויות מיוחדות. יש להם צריף מיוחד, טוב יותר, מזון טוב יותר, מלבושים טובים, כמעט נורמאליים – הם לובשים מכנסי רכיבה מיוחדים, אדומים או ירוקים, מגפי עור גבוהים, וממלאים תפקידים של משגיחי המחנה. הם גרועים אפילו מאנשי ה-ס"ס. אחד מהם, הגדול בשנים מכולם וגדול המרצחים, כשהיה מתנפל על טרפו, לא היה משיב אחר כך את רוחו של הקרבן באמצעות מים, אלא היה חונק אותו בגרונו, עד שהאומלל היה נופח את נשמתו תחת ידיו. פעם תפס מרצח זה נער בן 13 (לעיני אביו) וחבט בראשו בעמוד חבטה כזו, שהמסכן נפח את נשמתו בו במקום. "זקן המחנה" הזה, התפאר אחר כך בפני חבריו למקצוע, אגב חיוך על פני החיה שלו ובגאווה, שאכן, עלה הדבר בידו, כי על כן במהלומה אחת שם קץ לחייו של יהודי.

בכל שדה עומדת תלייה. בגלל איחור למיפקד או בגלל פשעים אחרים דומים, תולה זקן התלוינים הזה את המרושלים.

העבודה היא למעשה בלתי פרודוקטיבית, והיא נועדה רק לדלדול הכוחות ולהכאה. ב-12 בצהריים הפסקה לארוחה. כשאנו מועמדים בתור, מקבלים אנו חצי ליטר מרק כל אחד. על פי רוב מרק כרוב או נזל דליל אחר בלי שומן ובלי טעם. זוהי ארוחת הצהריים. אוכלי – בכל מזג אוויר שהוא – תחת כיפת השמיים ומעולם לא בצריף. לאכול בכפות אסור, עף אל פי שכפות עץ מונחות אחת-אחת על כל אצטבה – כנראה לראווה ולוועדות של הצלב האדום הבינלאומי. יש לשתות את המרק מתוך הקערה וללקק ככלב. באחת חוזרים לעבודה עד שש בערב. אני מדגיש, שהיה זה מקרה מאושר, אם ניתנה הארוחה בשתיים-עשרה בצהריים. היו גם "ימי עונש" – כשהארוחה ניתנה בעת ובעונה אחת עם ארוחת הערב, והיא קרה וחמוצה, כך, שבמשך כל היום הייתה קיבתנו ריקה לחלוטין. העבודה לאחר הצהריים היא לפי אותה התוכנית: מכות ושוב מכות וכך עד שש בערב. בשש – מיפקד הערב. שוב אנו מצווים לעמוד "דום". ספירה. קבלת הרפורט. כרגיל היו משאירים אותנו בערב במצב "דום", לשעה או לשתיים, ובינתיים היו קוראים אסירים אחדים ל"מיפקד עונשין" – את אלה, שלפי הבנת הגרמנים עברו במשך היום איזו עבירה או לא דייקו דיוק כלשהו. את אלה הפשיטו ערומים, לעיני כל, השכיבו על ספסלים מיוחדים, עשויים לדבר, והם ספגו מנה של 25 או 50 מלקות. ההלקאה האכזרית והצעקות עד לב השמיים – כל זאת היו כל האסירים חייבים לראות ולשמע.

בשעת מיפקד הבוקר אירע פעם, שאחד האסירים לא התייבב. מייד הזעיקו את משמרות המחנה: כל הקאפו של הבלוקים ואנשי ה-ס"ס חיפשו חיפוש מדוקדק בצריפים, מתחת לאצטבאות ועליהן, במטבח, בכל מקום שהיה מחבוא כלשהו – ולא מצאו. בריחה הייתה דבר שבגדר הנמנע, שכן בערב הקודם היה המספר מתאים ובמשך הלילה לא יכול שום אדם לברוח. החיפושים ארכו אולי חצי שעה. סוף-סוף מצאו את החבר האסיר, והוא כבר בלי רוח חיים, בבור של בית הכיסא. משכו והעלו אותו מתוך הצואה. לעולם לא אשכח מראה זוועות וביעותים זה. כנראה שבבוקר סר לבית הכיסא, איבד את שיווי המשקל מחמת חולשה ונפל לתוך הבור. או ייתכן, שהוא נתכוון לאבד כך את עצמו לדעת. כל האסירים נענשו על מקרה זה, ועמדו "דום" במשך שש שעות. וארוחה ניתנה באותו יום יחד עם ארוחת הערב. היה זה עונש איום: מחמת רעב הפכנו נציבי אבן, והיו בינינו שנפלו והתעלפו, דבר ששימש שוב סיבה למכות "מיוחדות".

בחורף – כך סיפרו לנו חברנו – היו עומדים עמידת "דום" במשך 3-4 שעות רצופות, עד שמחצית האנשים כמעט קפאה ונדבקה לאדמה מכוסת הקרח, באופן שאחר כך היה צורך בדבר לסלק מן הכיכר מתים. סוף-סוף – הפקודה המבשרת את סיום המיפקד. שעת ארוחת הערב. תפוחי אדמה בקליפות או שוב איזה נזל דליל ודלוח ו-15 הק"ג לחם שחור. זהו המזון של אסיר המחנה. לעיתים היו נותנים רק אחת ל-7 – 10 ימים מקצת מרגרינה או ריבה או נקניקיות מבשר סוס שמשקל 75 ק"מ. אלה היו השומנים שלנו. לבסוף, בשמונה בערב – גונג (צלצול), עת לישון.

מובן, שמחמת רעב התהלכו האנשים כלשונם משורבבת, והם מחפשים מסביב למטבח – מכיוון שלהיכנס פנימה אסור היה – חתיכת לפת חיה או כרוב, שעובדי המטבח השליכו, בכוונה ובסתר, בעד החלון לחבריהם לצרה. כל אחד ממזי-הרעב התהלך עם כאב ראש וכיווץ מעיים. אפילו לבית הכיסא אי אפשר היה ללכת באופן חופשי, אלא רק בבוקר עד שש, זאת אומרת עד המיפקד, וגם בערב אחר המיפקד, היו מכניסים לשם רק קבוצות-קבוצות של שמונה אנשים. בתי כיסא כאלה בשדה שלנו היו שנים. היו אלה צריפים רגילים, בלי גגות ובלי תיעול. במשך היום אסורות היו עלינו בשימוש. קל לשער, מה היו פני הדברים, מאחר ש-4,500 איש נדחקו בבוקר למקום נכסף זה וחדרו אליו רק 300. בגל עשיית הצרכים מחוץ לבית הכיסא היו מקבלים מיפקד עונשין במשך שבעה ימים רצופים.

רוב האנשים סבלו משלשול, אחר כך השתלטו דיזנטריה וגרדת. בחורף שלט טיפוס הבטן והבהרות. בשעת עבודתי במטבח קרה מקרה, שחבר חולה-שלשול לא יכול להתאפק ופשוט נזל ממנו... לאחר העבודה השגיח ה"פורארבייטער" (המשגיח של הפעולים) בעקבות הללו על פני הספסל. הוא גילה את האשם והודיע על כך לאיש ה-ס"ס. האומלל מוכרח היה להתפשט בחצר ערום, ויהודים אחרים היו אנוסים לשפוך עליו בלי הרף דליי מים קרים, עד אשר נפל ומת. ורק כשקבעו את דבר מותו, הפסיקו את ה"פעולה".

[8]

הודעה

של הוועדה הפולנית-סובייטית המיוחדת
לחקירת פשעי הגרמנים, שנעשו
במחנה ההשמדה במיידנק בעיר לובלין

מסמך

ההודעה נתפרסמה בעיתון "איזווסטיה", מוסקבה, בגיליון מיום ה-16 בספטמבר 1944.

בוועדה הפולנית-סובייטית המיוחדת לחקירת פשעי הגרמנים, שנעשו בעיר לובלין ובמיידנק, השתתפו: א. ויטוס, סגן יושב ראש הוועד הפולני לשחרור לאומי (יושב ראש הוועדה); הד"ר זומרשטיין, חבר הוועד הפולני לשחרור לאומי; עורך הדין כריסטיאנס, יושב ראש הצלב האדום בלובלין; פרופסור האוניברסיטה הקתולית בלובלין ביאלקובסקי; פרופסור האוניברסיטה בלובלין פופלאווסקי; קטגור בית הדין לערעורים בלובלין באלצ'ז'אק; יושב ראש בית הדין המחוזי בלובלין שצ'יפאנסקי (פולין); ד. קודריאווצב (סגן יושב ראש הוועדה); פרופסור ו. י. פרוזורובסקי ופרופסור נ. י. נראשצ'נקוב (ר.ס.ס.). הוועדה חקרה את הפשעים שנעשו בלובלין ובמיידנק.

קרנץ טומש במאמרו: "פנקסנות של מוות ותמותת אסירים במיידנק" [9] כותב שהאומדנים הראשונים של מספר הנרצחים במיידנק היו פרי עבודתה של וועדה זו. לדעתו, הוועדה שיערה הרבה השערות שגויות בעניין משך פעולתו של המחנה {ארבע שנים} ובעניין מה שכונה הקיבולת של תאי הגז והמשרפות. בחוות דעתה קבעה הוועדה כי במיידנק נרצחו כמיליון וחצי איש. זה מספר שלא מתקבל על הדעת. כידוע המחנה שוחרר ע"י הצבא הסובייטי וגבר המניע התעמולתי על המניע של חקר האמת ההיסטורית. גם בבית המשפט בלובלין, שבו התנהל בשלהי 1944 המשפט הראשון של אחדים מסגל המחנה, לא ייחס כנראה חשיבות ראשונה במעלה לחישובים מדויקים. בסופו של דבר נקבע בגזר הדין שלהם, שהיה חסר יסוד עובדתי כי במיידנק עצמו נרצחו 1,700,000 איש. אני מביא את דו"ח הוועדה מכיוון, שהיא מביאה בדו"ח עדויות רבות על התרחשויות במחנה ההשמדה מיידנק. לא שיניתי את נוסח התחביר והתרגום. להלן דו"ח הוועדה:

1. מחנה ההשמדה מיידנק בלובלין

במיידנק אשר בלובלין הקימו הרוצחים ההיטלריסטיים בית חרושת ענקי לרציחת אנשים. הגרמנים קראו אותו "פרניכטונגסלאגר", כלומר מחנה השמדה.

שני גרמנים שנפלו בשבי ושעבדו במחנה זה, העידו: רוטנפירר ס"ס תיאור שולן: "המחנה הזה נקרא "מחנה השמדה", - 'פרניכטונגסלאגר', מפני שכאן היה מושמד מספר עצום של אנשים".

קאמפפוליציי היינץ שטאלבה: "המטרה העיקרית של המחנה הזה הייתה השמדת עד כמה שאפשר הרבה אנשים. לכן נקרא "פרניכטונגסלאגר", כלומר "מחנה השמדה". המחנה מיידנק נמצא שני קילומטר מהעיר לובלין והוא משתרע על שטח 270 הקטר. הקמתו החלה בסוף שנת 1940.

בראשית שנת 1943 נגמרה הקמת שש שדות של המחנה. בכל שדה היו 24 צריפים. בסך הכל 144 צריפים (מחוץ לבניינים אחרים למחסנים, בתי מלאכה וכו') שכל אחד הכיל 30 איש ויותר. המחנה היה גדור בגדר כפולה של תיל דוקרני. מלבד זאת היה כל שדה מובדל בתוך המחנה על ידי שיטה שלמה של גדרות תיל, ועל יד הכניסה לכל שדה היה בית שמירה. בגדרות התיל האלה זרם זרם חשמל בעל מתח גבוה. על פני כל המחנה הוקמו מגדלים גדולים, שבהם עמדו תמיד על המשמר שומרים עם מכונות ירייה. צבאות ה-ס"ס שמרו על המחנה שמירה מעולה. מלבד זאת החזיקו שם 200 כלבי שמירה, שמילאו תפקיד חשוב – השמירה. וכן גם משטרת עזר קאמפף-פאליציי, שעבדו בה פושעים פליליים.

2. מספר העצורים במחנה

המחנה יכול היה להכיל בבת אחת מ-25 עד 40 אלף עצורים. בתקופות מסוימות היו שם עד 45 אלף עצורים.

מספר העצורים במחנה לא היה קבוע. אלה שהיו נצורים במחנה, היו מושמדים באופן שיטתי, במקומם היו מגיעים משלוחים חדשים של עצורים, ובאופן כזה שימש המחנה בשביל הרוב המכריע של אלה, שנשלחו אליו רק תחנת מעבר זמנית בדרך למוות. במחנה היו עצורים חיילים פולניים, שנפלו בשבי במלחמה בשנת 1939, חיילים סובייטיים שנפלו בשבי, אזרחי פולין, צרפת, בלגיה, איטליה, הולנד, צ'כוסלובקיה, יוון, יוגוסלביה, דניה, נורבגיה וארצות אחרות.

העובדה הזאת נקבעה על ידי:

א. מספר רב של תעודות זהות ותעודות אחרות שנמצאו בשטח המחנה ושהיו שייכות לאזרחים של ארצות אירופה השונות, שנרצחו במחנה.

כך, למשל: תעודות הזהות של אזרחי ר.ס.ס. – מריה בת טימופי גוריונוב, ניקולאיי בן פרנץ מאזורקביץ ואחרים; תעודות של אזרחי פולין – צ'סלאב סדלצקי, ולאדיסלאב סוניצ'ני, סטאניסלאב יאנקיביץ ואחרים; תעודות של אזרחי צרפת – גבריאל לאברוג', אמיל מולטאן, לוסין רוא, שירול אגיוסט, אגדרה פרנסון ואחרים; תעודות אזרחי צ'כוסלובקיה – יוזף גליוצ'ה, רודולף פלדינגר ואחרים; תעודות אזרחי איטליה – גוסטאב מואול, ג'זפה מוסיך, פיו טינוזי ואחרים; תעודות אזרחי הולנד – ברתוס ואן-דר-פאלם, אנדרטינוס ואן-דר-אירימי, פטרוס יאנסן ואחרים; תעודות אזרחי יוגוסלביה – סטיפאן סטיפאנוביץ', ראנו ז'וניט ואחרים; תעודות אזרחי בגליה – ליאון באזיאו, תיאופיל ואן-האוזראן ואחרים; תעודות אזרחי יוון – איאן זורנה ואחרים, וכן גם תעודות בני עמים אחרים;

ב. פנקס הנפטרים ב"בית החולים" של המחנה, שהושמדו למעשה, שבו יש ידיעות על מספר רב של נפטרים בני עמים שונים. רק במשך החודש מרס 1944 נרשמו שם 1654 נפטרים מבין העצורים: 615 רוסים, 247 פולנים, 108 צרפתים, 74 יוגוסלבים והשאר מעמים שונים החיים בארצות מערב אירופה;

ג. עדויות של כמה וכמה עדים – עצורים לשעבר במחנה, וכן של גרמנים שבויי מלחמה, שעבדו קודם במחנה, וכך העדויות של העצורים לשעבר במחנה: הצרפתי לה-דיו קוראנטן, הצ'כי טומאשק, ההולנדי בן ואחרים.

רשימת האנשים, שהושמדו במחנה, הייתה הולכת וגדלה על חשבון שבוויי מלחמה סובייטיים, על חשבון קבוצות שונות של אוכלוסים, שהובאו מארצות אירופה הכבושות, על חשבון אנשים משכבות שונות של האוכלוסייה, שנתפסו על ידי הגסטאפו ברחובות, בבתי נתיבות ובבתים בזמן ציד וחיפושים שיטתיים, שנערכו על ידי ההיטלריסטים בפולין ובארצות אירופה אחרות, וגם על חשבון היהודים, שהיו מובאים הנה מהגטאות, שנוצרו על ידי הגסטאפו בפולין ובערים שונות של מערב אירופה.

בין העצורים היו הרבה נשים, ילדים וזקנים. במעצר נמצאו לפעמים משפחות שלמות. הילדים היו בגילים שונים, בתוכם גם צעירים מאוד. המחנה שימש איפוא מקום השמדה המוני של עמים שונים באירופה.

3. העינויים הקשים ומשטר הדמים ב"מחנה ההשמדה"

המשטר ב"מחנה ההשמדה" היה מותאם לתפקיד ההשמדה ההמונית של העצורים. העצורים התקיימו קיום עלוב מתוך רעב. פעם ביום קפה מלפת קלוי, פעמיים מרק עשבוני ומ-180 עד 270 גרם לחם, בחציו מנסורת עצים או קמח ערמונים – המנה הרגילה לעצור, שהייתה מביאה לידי דלדול גמור של הכוחות, להתפשטות רחבה של שחפת ומחלות אחרות ולתמותה המונית. בעד "עבירה" קלה ביותר של העצורים, היו שוללים מהם גם את המזון הדל הזה למשך ימים אחדים, מה שהיה בעצם עונש מוות מרעב.

העצור לשעבר במחנה, הצ'כי תומאשק העיד בישיבת הוועדה: "האנשים רעבו כל הזמן, נראה היה דלדול כללי של כוחות העצורים ותמותה מהדלדול. העצורים אכלו נבלות, חתולים, כלבים. רוב העצורים היו נראים או כשלדים מתהלכים קרומי עור או שמנים מגדר הרגיל מתפוחות או נפוחי רעב".

העצור לשעבר במחנה, הקורפורל של הצבא הפולני רזניק סיפר: "ראיתי, שלא נתנו כמעט לגמרי מזון לשבוויי המלחמה הרוסיים, הם הובאו לדלדול גמור של הכוחות, התנפחו ולא היה להם כוח אפילו לדבר. הם היו מתים בהמוניהם".

משטר הרעב במחנה היה אחד הגורמים העיקריים בשיטה הכללית של השמדת האנשים. יום העבודה היה מתחיל בשעה ארבע לפנות בוקר. הגרמנים היו מתפרצים לתוך הצריפים והיו מרימים את האנשים במגלבים ממשכבותיהם. היה מתחיל מיפקד, שבו חייבים היו להיות נוכחים כולם, הבריאים והחולים; את אלה, שמתו בלילה, היו נושאים בידיהם השכנים למשכב והיו מביאים אותם לכיכר לשם ביקורת. הביקורת הייתה נמשכת שעתים ומעלה והייתה מלווה מכות רצח והתעללויות בעצורים. אם עצור איבד את ההכרה בזמן המיפקד ולא ענה, היה נרשם ברשימת הנפטרים והיו שמים אחר כך קץ לחייו במוות במקלות.

בשעה שש בבוקר היו מובילים את העצורים לעבודה. העבודה הייתה קשה ומייגעת באופן יוצא מהכלל. היא הייתה מלווה מות, התעללויות ורציחות. קבוצות העצורים, שהיו חוזרות בשעה אחת-עשרה למה שנקרא ארוחת צהריים, היו מביאות איתן אנשים מוכים, בעלי מום וגופות של הרוגים.

בזמן המיפקד בערב היה איש ה-0"0 התורני מקריא רשימה של עצורים, שעבדו "רע", ואת אלה היו מלקים על ספסל מיוחד במגלבים, במקלות ובשוטים. מספר המלקות היה מ-25 ומעלה. לפעמים היו מלקים את האנשים עד שיצאה נשמתם.

דוצנט האוניברסיטה הוורשאית זלנט, שהיה עצור במחנה, העיד: "הכרתי את עורך הדין נוסק מראדום, שהלקו אותו 10 מלקות, ושמת מהמלקות כעבור שלושה ימים".

ביחס לאנשי האינטליגנציה ואנשים חשובים מבין העצורים, היו משתמשים בצורות התעללות משוכללות ביותר. את הפרופסור המפורסם למחלות ילדים מיכאלוביץ' – בן 72, את פרופסור הפולי-טכניון הוורשאי פומירובסקי – בן 60, את חבר בית הדין העליון של פולין וונסוביץ' – בן

75 ורבים אחרים הכריחו הגרמנים לעבוד עבודות קשות ביותר, בהתעללם בהם בכל מיני אופנים.

העצור לשעבר במחנה, המגיסטר לכימיה תדיאוש בודזין, פולני העיד: "קבוצה גדולה של פרופסורים, רופאים, מהנדסים ומומחים אחרים במספר כ-1,200 איש, שהובאו מיוון, העבידו הגרמנים בעבודה קשה שלא לפי כוחותיהם, בהעברת אבנים כבדות. את אלה מאנשי המדע, שנחלשו ונפלו מהעבודה הקשה הזאת, היו אנשי ה-ס"ס מכים עד מוות. על ידי שיטת ההרעבה, עבודה מייגעת, מכות ורציחות הושמדה כל הקבוצה הזאת של המלומדים היווניים במשך חמישה שבועות. שיטות הנגישות והעינויים היו שונים ומרובים ביותר. לרבות מהן היה אופי של מה שקוראים "הלצה", שהיו נגמרות לפעמים קרובות מאוד ברציחת העצורים. בתוכן אפשר למנות ירייה מדומה בעצור והימום הקרבן על ידי מכה בראש בקרש או באיזה כלי קהה, וטביעה מדומה בבריכה של המחנה, שהייתה נגמרת בטביעה ממש.

בין התליינים הגרמנים שבמחנה היו מומחים בשיטות שונות של עינויים ורצח. היו רוצחים על ידי מכה בעורף, בעיטה במגף בבטן, בין הבטן והירך וכו'. המענים מאנשי ה-ס"ס היו מטביעים את קרבנותיהם במים מלוכלים, שהיו זורמים בתעלה קטנה מבית המרחץ; את ראשו של הקרבן היו שמים בתוך המים הערוכים האלה ואיש ה-ס"ס היה לוחץ במגפו על הראש עד שיצאה נשמתו של הקרבן. תליית העצורים בידיהם, כשהן קשורות מאחור, הייתה שיטה חביבה על אנשי ה-ס"ס ההיטלריסטיים. הצרפתי לה-דיו-קוראנטן, שהתנסה בעונש זה, סיפר, שבזמן התלייה מאבד העצור מהר את ההכרה. אחר כך מפסיקים את התלייה, ובשעה שההכרה חוזרת לעצור, מתחילים שוב להעלות לתלייה וכך חוזרים פעמים רבות.

העריצים הגרמנים היו תולים בעד כל עבירה קלה, בייחוד בעד חשד בניסיון לברוח. במרכז של כל שדה עמדה תלייה בגובה שני מטרים ועליה היו תולים את האנשים. "ראיתי מהצריף שלי – העיד העצור לשעבר במחנה, שבוי המלחמה הסובייטי דומאשב – איך שתלו אנשים על העמוד, שנמצא בתוך השדה". על יד המכבסה, בשטח שבין השדות מספר 1 ומספר 2, היה צריף מיוחד, שבו היו קורות על יד התקרה, שעברו מקצה הצריף עד קצהו, ועל קורות אלה היו תולים אנשים בקבוצות שלמות.

ההתעללויות והעינויים, שסבלו הנשים העצורות במחנה, לא היו פחותים מאלה שסבלו הגברים; אותן צורות המיפקד, עבודה למעלה מהכוחות, מכות והתעללויות. באכזריות מיוחדת הצטיינו חברות ה-ס"ס: המשגיחה הראשית אריך והמשגיחות בראונשטיין, אנני דוויד, ובר, קנובליק, אלרט ורדלי.

הוועדה קבעה הרבה עובדות של מעשי אכזריות, שלא נשמע כמותם, שנעשו במחנה על ידי התליינים הגרמניים. הגרמני קאמפפוליצ'י היינץ שטולבה הודיע בישיבה שבה השתתפו כל חברי הוועדה, שהוא היה עד ראיה למעשה, שעשה מנהל המשרפה (קרמטוריום) האוברשארפירר מוספלד: הוא קשר את ידיה ואת רגליה של אישה הפולנית והשליך אותה חיה לתוך הכבשן.

העדים ילינסקי ואולך, שעבדו במחנה, מספרים גם הם על שריפת אנשים חיים בכבשני המשרפה. "נטלו תינוק משדי אמו והרגו אותו לעיניה על ידי חביטה בקיר הצריף" – מספר העד אטרוכוב. "ראיתי בעיניי – אומר העד אדוארד באראן – כשלקחו ילדים קטנים מהאמהות, ורצחו אותם לעיניהן: רגל אחת היו לוקחים ביד, על השנייה – היו דורכים ברגל וכך היו קורעים את הילד הקטן".

בסדזים יוצא מהכלל הצטיין סגן מנהל המחנה, האוברשטורמפירר של ה-ס"ס טומאן. הוא היה מעמיד בשורה על הברכיים קבוצות של עצורים והיה הורג אותם על ידי מכות במקל בראש; הוא היה משטה בהם כלבים; הוא השתתף השתתפות פעילה ביותר בכל העונשים והרציחות של העצורים.

באופן כזה שימשו הרעב, עבודה מייגעת למעלה מהכוחות, עינויים, התעללויות ורציחות, שהיו מלווים סדזים שלא נשמע כמותו, לשם השמדה המונית של אסירי המחנה.

4. רצח המוני בירייה של שבויי מלחמה ואוכלוסייה אזרחית במחנה

ההשמדה ההמונית של האוכלוסייה האזרחית של ארצות אירופה, בתוכן של פולניה והשטחים הכבושים של ה-ר.ו.ו.ו., זו הייתה המדיניות של גרמניה ההיטלריסטית, שנבעה מהתוכניות לשעבד ולהשמיד את החלק המתקדם והפעיל של העמים הסלאביים.

ייסוד מחנה השמדה המונית של עמי אירופה ושבויי מלחמה בפולין המשועבדת נגרם על ידי שאיפת הכנופיה ההיטלריסטית השלטת להסוות בכל מיני דרכים ולהסתיר את הפשעים האלה. המחנות האלה, בתוכם גם "מחנה ההשמדה" במיידנק, שימשו גם מקום השמדה גמורה עד האיש האחרון של האוכלוסייה היהודית. אחת השיטות של השמדת מספר עצום של אנשים בלתי רצויים לגרמניה ההיטלריסטית היה רצח המוני בירייה, שהשתמשו בו בקנה מידה רחב ב"מחנה ההשמדה" בלובלין.

קורות הדמים של המחנה הזה מתחילות ברצח המוני בירייה של שבויי מלחמה סובייטיים, שנעשה על ידי אנשי ה-ס"ס בנובמבר – דצמבר 1941. מקבוצת שבויי מלחמה, שמנתה למעלה מאלפיים איש, נשארו רק 80 איש – כל היתר נורו וחלק קטן מת מעינויים. בתקופה מינואר עד אפריל 1942 היו מביאים למחנה קבוצות חדשות של שבויי מלחמה סובייטיים והיו הורגים אותם בריות.

הפולני יאן גידזיאלק, שעבד במחנה כשכיר בהובלת קרונות משא, העיד: "כחמשת אלפים שבויים מלחמה רוסיים השמידו הגרמנים בחורף 1942 באופן כזה: הובילו באוטו-מובילי-משא מהצריפים אל הבורות שבמחצבה לשעבר ובבורות אלה הרגו אותם בירייה".

שבויי המלחמה מהצבא הפולני לשעבר, שנפלו בשבי עוד בשנת 1939 ושהחזיקו אותם עצורים במחנות שונים בגרמניה, רוכזו כבר בשנת 1940 במחנה בלובלין ברחוב ליפובה, ואחר כך הועברו חלקים – חלקים ל"מחנה ההשמדה במיידנק" וגם מנת חלקם היו: עינויים שיטתיים, רצח, ריות בהמון, תליה וכדומה.

העד רזניק העיד כדלקמן:

"בינואר 1941 הטעינו אותנו – כארבעת אלפי יהודים שבויי מלחמה – בקרונות ושלחו אותנו מזרחה. הביאו אותנו ללובלין, כאן הורידו אותנו מהרכבת ומסור אותנו לאנשי ה-ס"ס בערך בספטמבר או באוקטובר 1942.

הוחלט להשאיר במחנה שברחוב ליפובה מספר 7 רק אנשים, שהם מוכשרים לעבודה בבתי חרושת או דרושים בעיר, ואת השאר, בתוכם גם אותי, העבירו למחנה "מיידנק". ידוע היה לנו כבר היטב הדבר, שמשלוח למחנה "מיידנק" פירושו "מוות".

מהקבוצה הזאת של ארבעת אלפים שבויי מלחמה נשארו בחיים רק אנשים בודדים, שנמלטו בזמן עבודה מחוץ למחנה.

בקיץ שנת 1943 הובאו למחנה במיידנק שלוש מאות קצינים סובייטיים, בתוכם שני קולונלים, ארבעה מאוירים, והשאר בדרגות קפיטן ולוטננט ראשי. כל הקצינים האלה נהרגו במחנה בירייה.

במשך כל שנת 1942 נערך רצח המוני על ידי ירייה, הן של העצורים במחנה והן של האוכלוסייה, שהיו מביאים אותה מבחוץ.

תושב הכפר קרמפץ (שמונה קילומטרים מלובלין), הפולני תדיאוש דראביק ראה בעיניו איך שאנשי ה-ס"ס הביאו באחד הימים ב-88 אוטו-מובילי-משא אנשים בני עמים וגילים שונים – גברים, נשים וילדים. את האנשים, שהיו מובילים אותם ליער שבקרמפץ, היו מורידים מהאוטו-מובילים. היו נוטלים מהם את כל בגדיהם וחפציהם, ואחר כך היו הורגים אותם בירייה מעל לבורות שנחפרו לפני כן. הגרמנים הוציאו לפועל רצח המוני ביריות ביערות קרמפץ במשך שנת 1942.

באביב שנת 1942 הובאו בבת אחת למחנה 6 אלפים איש והם נהרגו בירייה במשך שני ימים.

ביום ה-3 בנובמבר 1943 נהרגו בירייה במחנה 18,400 איש. מהמחנה עצמו לקחו 8,400 איש ו-10,000 איש הובאו מהעיר וממחנות אחרים. שלושה ימים לפני הרצח ההמוני הזה, נחפרו בשטח המחנה מאחורי המשרפה תעלות גדולות. ההרג ביריות התחיל בבוקר ונסתיים מאוחר בערב. אנשי ה-ס"ס הובילו את האנשים עירומים בקבוצות בנות 50-100 איש אל התעלות. היו משכיבים אותם על קרקע התעלות כשפניהם למטה, והיו יורים בהם במכונות ירייה. על הגוויות היו משכיבים קבוצה חדשה של אנשים חיים, ואחר כך היו יורים גם בהם. וכך היו ממשיכים עד שהתעלות היו מתמלאות. על הגופות היו שופכים שכבה דקה של עפר, וכעבור 2-3 ימים היו מוציאים אותן משם והיו שורפים אותן במשרפות או על מדורות.

הגרמנים העמידו ליד המשרפות ובשטח המחנה רמקולים אדירים, שהיו משמעים בהם במשך כל היום מוסיקה עליזה, כדי להחריש את קול היריות ואת צעקות הקרבנות.

על הרצח ההמוני הזה נפוצו ידיעות רבות בקרב האוכלוסייה של העיר לובלין. הרמן פוגל, חבר ה-ס"ס שעבד במחנה, העיד:

"מלבד האנשים, שהובאו מהעיר, נלקחו מהמחנה בלובלין ונורו 8,400 איש. אני יודע את המספר הזה בדיוק, מפני שלמחרת מסרו למחסן הבגדים, שבו עבדתי, ידיעות רשמיות על השמדת 8,400 איש, כי עלינו היה לערוך את רשימת בגדיהם".

העצור סטאניסלאווסקי, פולני, שעבד בלשכת המחנה, העיד על הרצח ביום ה-3 בנובמבר 1943:

"את ההרג הזה בירייה כינו הגרמנים "זונדרבעהאנדלונג" (פעולה מיוחדת) ובשם זה נשלח דין וחשבון לברלין. בדוח הזה נאמר בדיוק כך: "ההפרש בין מספר העצורים במחנה בבוקר ובערב נתהווה עקב השמדה מיוחדת של 18,000 איש".

תושבי הכפר דסנט היו עדי ראייה לרצח המוני ביריות, בתוך זה גם בשנת 1944. החל מחודש מרס עד ה-22 ביולי, ועד בכלל, היו אנשי הגסטאפו מביאים באוטו-מובילי-משא ובעגלות מספר ניכר מהאוכלוסייה הפולנית: היו כאן גברים, נשים וילדים. היו מביאים אותם עד למשרפה, על ידה היו פושטים מהם את כל הבגדים ובתעלות היו הורגים אותם ביריות. "היו ימים – מספר העד נידזיאלק, שראה את הרציחות האלה של האוכלוסייה הפולנית ביריות – שהיו הורגים בהם ביריות ממאתיים עד שלוש-מאות איש".

שבוי המלחמה הסובייטי קאנוניקוב היה עד ראייה לרצח ארבעים נשים עם ילדים קטנים ביריות בחודש יולי 1943 בשדה הראשון. בבוקר השכם הועברו גופות ההרוגים למשרפות לשם שריפתן.

במחצית השנייה של חודש מאי 1943, הביאו אנשי ה-ס"ס ליער קרמפץ בשני קרונות שטוחים, שהובלו בטרקטור, ובאוטו-משא גופות של ילדים פולנים.

העד גאנגול סיפר:

"אני זוכר עובדה אחת בולטת, שראיתי אותה בעיניי ואני מאשר אותה היום בשלמותה: במחצית השנייה של החודש מאי שנת 1943, הביאו אנשי ה-ס"ס ליער קרמפץ בשני קרונות שטוחים, שהובילו בטרקטור, ובאוטו-משא רק ילדים של פולנים. הם היו ערומים לגמרי. את כל הגופות של הילדים האלה, הניחו ביער ערמות – ערמות ושרפו אותן".

העדה קראסובסקיה הודיעה לוועדה את העובדה על רצח בירייה בחודש אפריל 1943 של 300 נשים, שהובאו מיוון. המקרים הנ"ל של הרג המוני ביריות, אינם אלא חלק קטן מהעובדות, שנועדו לוועדה.

בדיקה רפואית-משפטית, שנעשתה על ידי ועדה בראשותו של הפרופסור לרפואה משפטית באוניברסיטה הקתולית בלובלין, פרופסור שילינג-סינגאלביץ', ובהשתתפות: הרופא הראשי של עיריית לובלין הד"ר למידיצינה רופניבסקי; המומחה הראשי לרפואה משפטית בחזית סגן-הקולונל בשירות הרפואי שקאראבסקי; הפתולוג-האנטום הראשי בחזית, הד"ר למדעי הרפואה, סגן-הקולונל בשירות הרפואי קראייבסקי; הסוכסיקולוג הראשי בחזית, הקולונל בשירות הרפואי בלוכין, והמומחית לרפואה משפטית של הגייס הפולני הראשון הקפיטן גראפינסקה קבעה:

"הבדיקה של 467 גופות ושל 266 גלגלות העלתה סימנים של פצעים מירייה בסך 342, דבר המעיד על שימוש רב במחנה בהרג העצורים ביריות. על פי רוב היו יורים בקודקוד ממרחק קרוב מנשק בעל קוטר 0.9 ס"מ".

באופן כזה נקבע על ידי עדויות של עדי ראייה רבים, וכן על ידי הוכחות רבות אחרות (חפירות, שנעשו על ידי ועדת המומחים לרפואה משפטית), שהגרמנים היו עורכים במחנה לובלין במשך כל זמן קיומו הרג המוני בירייה של גברים, שנים וילדים, בני עמים שונים, שחלק מהם נהרג בירייה גם ביער קרמפץ, הנמצא במרחק 8 קילומטרים ממיידנק.

5. חנק בגזים

אחת השיטות השכיחות ביותר של השמדת אנשים המונית במחנה במיידנק היה חנק בגזים. בדיקה משפטית-טכנית וכימית, שנעשתה על ידי ועדה בראשותו של האינג'ינר-אדריכל של עיריית לובלין, קללס קראוזה, ובהשתתפות: האינג'ינר-מאיור הדוצנט טילאנר, הקנדידט (מוסמר) למדעים טכניים גריגוריב והקנדידט למדעים טכניים פלקיס – קבעה, שבתאים, שנבנו בשטח המחנה, השתמשו בעיקר לשם השמדה המונית של אנשים. תאים כאלה היו בסך הכל שישה. חלק מהם הותאם להרעלה בגז CO (תחמוצת הפחמן), וחלק להרעלה בחומר הכימי המרעיל "ציקלון".

בשטח המחנה נתגלו 535 פחים, שהכילו את התכשיר "ציקלון ב" וכמה גלילים שהכילו תחמוצת הפחם. הבדיקה הכימית העלתה:

"החומר שנמצא בפחים הראה את נוכחותה של חומת התכלת הפרוסית. על ידי ריאקציה של התהוות כחול פרוסי באמצעות נייר אינדיקטור בנידינו-אציניטי ונתריום-פיקרט. נלקח חומר משמונה-עשר פחים ונעשו 48 ריאקציות שונות. כל הניסיונות נתנו אותה תוצאה חיובית, המאשרת את הימצאה של חומצת התכלת עם המפעילים הנ"ל... באופן כזה הכיל החומר, שהיה בפחים ושנבדק, חומר "ציקלון ב", שהינו קיזלגור, שהוכן במיוחד בצורת גרעינים בגודל סנטימטר אחד, ושספג לתוכו חומצת תכלת נוזלת. החומר, שנמצא בפחים בכמות גדולה במחנה ושהייתה עליו כתובת "ציקלון", מזדהה עם "ציקלון ב"... הבדיקות של הגז, שנלקח מחמשת גלילים, הראו שהוא מכיל תחמוצת הפחם. הבדיקות נעשו בעזרת ריאקציה עם חמש תחמוצת היורד ובנייר אינדיקטורי של כלוריד-הפאללללדיום. בסך הכל נעשו ריאקציות בחמש תחמוצת היורד 16, ובנייר אינדיקטורי של כלוריד-פאללללדיום 10. כל הניסיונות במפעילים הנ"ל נתנו ריאקציה חיובית על הימצאה של תחמוצת הפחם".

חקירת המומחים קבעה על יסוד הערכה טכנית מדויקת של תאי הגזים, בדיקה כימית של תחמוצת הפחם והחומר "ציקלון":

"הבדיקה הטכנית והכימית-סניטארית של תאי הגזים במחנה הריכוז במיידינק מאשרת לגמרי את העובדה, שכל התאים האלה, בייחוד I, II, III, IV היו מיועדים ושימשו לשם השמדה המונית ושיטתית של אנשים על ידי הרעלה בגזים מרעילים, כמו: חומצת התכלת (התכשיר "ציקלון") ותחמוצת הפחם".

על ידי שימוש בכל תאי הגזים, שהיו מותאמים להרעלה, אפשר היה להמית בבת אחת 1914 איש. נקבע, שבתאי הגזים האלה היו מרעילים את כל אלה שכוחותיהם נידלדלו מרעב, שנחלש מעבודת פרך, מהמשטר האכזרי, את העצורים, שלא יכלו לעבוד עבודה פיזית, את כל אלה שחלו בטיפוס הבהרות ואת כל השאר, שהגרמנים סברו, שיש להמיתם.

במשך עבודת החקירה נודעו עובדות רבות על הרעלה המונית של העצורים בתאי הגזים במיידינק.

העד סטאניסלאווסקי העיד בפני הוועדה:

"בחודש מרס 1943 הומתו בתא גזים 300 פולנים. ביום ה-20 ביוני 1943 ציוו בשדה הראשון על 350 איש לפשוט את בגדיהם וכך הובילו אותם ערומים לבית מרחץ ומשם לתא הגזים, במקום שם החניקו אותם. ביום ה-14 באוקטובר 1943 הומתו באותו האופן 270 איש".

העד זלנט מספר עובדה של חנק 87 פולנים בגזים ביום ה-15 במרס 1944.

העד יאן וולסקי, פולני, עצור לשעבר במחנה, הודיע בעניין ההרעלה בגזים: "בחודש אוקטובר 1942 הובא למחנה מספר רב של נשים וילדים. את הבריאים לקחו, כדי להשתמש בעבודתם, ואת כל החלשים, את החולים ואת הילדים החניקו בתא הגזים. בחודש מרס 1943 הושמדו שוב באותו תא הגזים 250 נשים וילדים, וכעבור ימים אחדים עוד 300 איש בני עמים שונים. ביום ה-16 או ה-17 במאי 1943 הובאו למחנה באוטו-מובילים 158 ילדים בגיל מ-2 עד 10 שנים. את הילדים האלו המיתו בתא הגזים. ביוני 1943 אספה הנהלת המחנה את כל שבויי המלחמה והעצורים האזרחיים החולים, כשש-מאות איש, ואת כל אלה המיתה בתא הגזים".

על חנק המוני של אנשים בגזים סיפור בישיבת הוועדה גרמנים אנשי ס"ס ששרתו במחנה: רוטנפירר ס"ס הנשה סיפר, שביום ה-15 בספטמבר 1942 הומתו בתא הגזים 350 איש, בתוכם נשים וילדים.

אוברשרפירר ס"ס טרנס סיפר לוועדה על חנק 500 איש בתא הגזים ביום ה-16 באוקטובר 1943, שבתוכם היו הרבה נשים וילדים.

בחירת האנשים לשם החנקתם נעשתה באופן שיטתי על ידי רופאי המחנה הגרמנים בלאנקה ורינדפלייש.

אוטו טרנס העיד:

"רופא המחנה אונטרשטורמפירר ס"ס רינדפלייש סיפר לי ביום ה-21 באוקטובר 1943 בערב, שבאותו יום נחנקו בתא הגזים על ידי החומר "ציקלון" 300 ילדים בגיל משלוש עד עשר שנים".

את הגופות היו מובילים מתאי הגזים באופן שיטתי לשרפה בכבשנים או על מדורות. את הגופות היו מעבירים במכונות, בקרונות שטוחים, שנגררו על ידי טרקטורים. את זאת מספרים עדי ראה רבים.

שבוי המלחמה הגרמני רוטנפירר ס"ס תיאור שולן, שעבד במחנה, מספר: "ראיתי לעיתים קרובות את המכונה הזאת עם הנגרר אחריה, שהייתה עוברת מתא הגזים לכבשן ובחזרה. מתא הגזים הייתה נוסעת מלאה גופות, ובחזרה הייתה הריקה".
הוועדה המיוחדת הפולנית-סובייטית קבעה, שמלבד בתאי הגזים, היו הגרמנים ממיתים בלובלין אנשים גם באוטו-מוביל שהותקן במיוחד והידוע בשם (הרוסי) "דושגובקה" (רוצח הנפש).

העדים סטטינר, חייל לשעבר בצבא הפולני, ואטורוכוב, שבוי מלחמה סובייטי, מתארים בפרוטרוט את המכונה הזאת, שבה היו העריצים הנאציים מחניקים את קרבנותיהם בגזים, שהמכונה מפרישה מהמוטור.

גילוי מספר מסוים של גופות בשטח המחנה עם סימנים אופייניים להרעלה בתחמוצת פחם מאשר את העובדה, שהגרמנים השתמשו בתחמוצת פחם להמתת העצורים.

ועדת המומחים לרפואה משפטית, שהשתתפו בה האנשים הנ"ל, סוברת: "השמדת העצורים במחנה הריכוז נעשתה בשיטות שונות. בזמן הראשון לקיום המחנה השתמשו ההיטלריסטים בעיקר בהרג המוני על ידי ירייה. אחר כך, ביחד עם זה, השתמשו גם בהרעלה המונית של אנשים בתאי גזים שניבנו והותקנו במיוחד, על ידי חומרים מרעילים חריפים – חומצת התכלת (התכשיר "ציקלון") ותחמוצת פחם".

באופן כזה נקבע על ידי עדויות רבות של עדי ראיה ועל ידי תוצאות של בדיקות רפואיות-משפטיות-טכניות וכימיות שהתליינים ההיטלריסטיים היו מחניקים בגזים במחנה במיידנק במשך כמעט שלוש שנים באופן שיטתי ובצורה המונית מאות אלפי אנשים חפים מפשע, בתוכם זקנים, נשים וילדים.

קופסאות ציקלון B שנמצאו במיידנק לאחר סיום המלחמה

6. התליינים הגרמנים טשטשו את עקבות פשעיהם הכבדים ביותר
בתקופה הראשונה לקיום המחנה במיידנק היו הגרמנים קוברים את גופות כל אלה שנהרגו בירייה, או מתו מעינויים. אחר כך ובייחוד בשנים 1943 – 1944 התחילו הגרמנים לשרוף את הגופות, בהוציאם אותן מהבורות, שבהן נקברו בראשונה גופות ההרוגים בירייה.
בשטח המחנה ניבנו כבר בראשית שנת 1942 שני כבשנים לשריפת גופות. מכיוון שמספר הגופות היה גדול מאוד, התחילו הגרמנים בשנת 1942 לבנות, ובסתיו 1943 גמרו להקים,

משרפה ענקית חדשה בעלת חמישה כבשנים. הכבשנים האלה בערו בלי הפסק. החום בכבשנים אלה יכול היה לעלות עד 1,500 מעלות צלזיוס. כדי שאפשר יהיה להכניס לתוך הכבשן עד כמה שאפשר יותר גופות, היו מקצצים אותן, בייחוד היו מקצצים את קצות הגופה.

בדיקה טכנית של מומחים, שבדקו היטב את מבנה הכבשנים, העלתה תוצאה זו: "הכבשנים נועדו לשרפת גופות ונבנו כך שיפעלו בלי הפסק. לכבשן אחד אפשר היה להכניס בבת אחת ארבע גופות עם איברים קצוצים. לשריפת ארבע גופות דרוש היה זמן של 15 דקות. אפשר היה איפוא לשרוף בכל הכבשנים במשך יממה 1920 גופות. בשים לב לכמות הגדולה של עצמות, שנתגלו בכל שטח המחנה (בשוחות, בגנים ובערמות זבל), סבורה ועדת המומחים, שהעצמות הוצאו מהכבשנים לפני הזמן הדרוש לשריפתן הגמור, לפיכך היו שורפים בכבשנים ביממה הרבה יותר גופות מאשר 1920".

הוועדה קבעה, שהגרמנים היו משתמשים במשך זמן רב, בייחוד בשתי השנים האחרונות, במידה רבה לשריפת גופות לא רק בכבשנים מיוחדים אלא גם במדורות, הן בשטח המחנה והן ביער קרמפץ.

על גבי פסי רכבת, או על גבי מסגרת של אוטו-מוביל, ששימשו להקמת מדורה, היו מניחים קרשים, על הקרשים גופות, עליהן שוב קרשים ושוב גופות. כך היו מניחים מ-500 עד 1,000 גופות. על כל זה היו שופכים נוזל, העשוי לבעור, והיו מדליקים את המדורה. כל מדורה כזאת הייתה בוערת במשך שתי יממות.

העדים גוספודארק ומתיאסק, תושבי הכפרים דסנט (על יד המחנה מיידנק) וקרמפץ, הודיעו, שהם ראו בשח המחנה וביער קרמפץ מדורות ענקיות, שעליהן היו שורפים את הגופות של ההרוגים בירייה ושל המים מעיניים, שהומתו על ידי הגרמנים.

בשטח מחנה ההשמדה וביער קרמפץ נתגלה מספר רב של מגרשים, שעליהם היו שורפים את הגופות. באחת השוחות בשטח המחנה נתגלתה לאחר חפירה מסגרת של אוטו-מוביל, שעליה היו שורפים את הגופות.

לאחר גילוי האכזריות של הגרמנים ביער קאטין, התחילו ההיטלריסטים באופן נמרץ ביותר להוציא את הגופות מהשוחות ולשרוף אותן. הבדיקה הרפואית-משפטית גילתה 20 שוחות כאלה, מהן 18 בשטח מיידנק ושתיים בשטח יער קרמפץ. בשוחות אחדות נתגלה מספר רב של גופות, שהגרמנים לא הספיקו לשרוף.

כך התגלו לאחר חפירה בשוחה מספר 1 ליד המשרפה 42 גופות, בשוחה מספר 19 ביער קרמפץ 368 גופות של גברים, נשים וילדים: בשוחות אחרות נתגלה מספר רב של גופות, שנרקבו כבר לגמרי, ושל שלדים. בכמה שוחות נתגלה מספר עצום של עצמות.

כדי להסתיר את המימדים הענקיים של ההשמדה ההמונית של אנשים, היו העריצים ההיטלריסטיים טומנים את האפר בבורות ובשוחות, היו מפזרים אותו בשטח הנרחב של גני המחנה, היו מערבבים את האפר עם זבל והיו משתמשים בזה לטיוב השדות.

בשטח "מחנה ההשמדה" גילתה הוועדה למעלה מ-1,350 מטר מעוקב של חומר זיבול, שהיה מורכב מזבל, מאפר של גופות שרופות ומעצמות קטנות של בני אדם.

ההיטלריסטים השתמשו לשם טחינת עצמות קטנות ב"טחנה" מיוחדת. על הטחנה הזאת והמבנה שלה מסר ידיעות מפורטות העד סטטינר, לפי מקצועו מכונאי למכונות דיזל, שהגרמנים הכריחו אותו לעבוד ב"טחנה" זאת.

המפקד הצבאי לשעבר של העיר לובלין, הגנרל-לייטננט של הצבא הגרמני הילמאר מוזר הודיע:

"אין לי כל סיבה לעבור בשתיקה על הפשעים הכבדים של היטלר או לחפות עליהם, לכן אני רואה חובה לעצמי לספר את כל האמת על מה שקוראים מחנה ההשמדה, שהוקם על ידי ההיטלריסטים בקירבת העיר לובלין בכביש חלם.

בחורף של השנה 1943 – 1944 הושמד שם מספר גדול של עצורים, בתוכם נשים וילדים, דבר המעורר בי התמרמרות רבה. מספר ההרוגים היה מגיע למאות אלפי נפש. האומללים היו בחלקם נהרגים בירייה ובחלקם נחנקים בגזים. סיפרו לי לא פעם, שאת האנשים הנידונים היו מכריחים במחנה ההשמדה לעבוד עבודות קשות ביותר, שהיו למעלה מכוחותיהם, ובזמן העבודה הזאת היו מזרזים אותם על ידי מכות. שמעתי בהתמרמרות את הידיעות, שאת העצורים במחנה היו מענים בעינויים קשים לפני השמדתם.

באביב של שנה זו חפרו והוציאו מספר רב מאוד של גופות ושרפו אותן בכבשנים, שנבנו במיוחד, כדי לטשטש כנראה את עקבות הפשעים, שנעשו בפקודת היטלר. תנורים ענקיים ניבנו מלבנים ומברזל ושימשו משרפה בעלת כוח קיבול רב. ריח הגופות היה חודר לעיתים קרובות העירה, לכל הפחות לחלק המזרחי של העיר, לכן היה ברור אפילו לאנשים שקיבלו פחות ידיעות, מה נעשה במקום הנורא הזה...

כאישור העובדה, שפעולת מחנה ההשמדה הייתה מתנהלת לפי הוראות ממשלת היטלר, יכול לשמש ביקור המחנה על ידי הימלר בעצמו שבא ללובלין בקיץ שנת 1943.

הוועדה קבעה, שרק בכבשנים של המשרפה נשרפו למעלה משש מאות אלף גופות; על המדורות הענקיות ביער קרמפץ נשרפו למעלה משלוש מאות אלף גופות; בשני כבשנים ישנים נשרפו למעלה משמונה מאות אלף גופות; על מדורות במחנה עצמו ליד המשרפה נשרפו לא פחות מארבע מאות אלף גופות. {הערת העורך: ראה דבריי בפתח-דבר בביטאון זה לגבי מספרי הנרצחים במיידנק}.

ערמות של נעליים במיידנק-לאחר המלחמה

הגרמנים היו משמידים את העובדים, שעבדו בתאי הגזים ובמשרפה ושגויסו מבין העצורים, כי הגרמנים רצו לטשטש את עקבות פשעיהן. ועדת המומחים לרפואה משפטית, שהשתתפו בה החברים הנ"ל, בראשותו של הפרופסור שילינג-סינגאלביץ' פרופסור לרפואה משפטית באוניברסיטה הקתולית בלובלין, קבעה על סמך בדיקה של הוועדות רפואיות-משפטיות רבות ועל סמך הוכחות עובדתיות:

"במחנה הריכוז הלובליני "מיידנק" היו עורכים במשך כל זמן קיומו, שארך ארבע שנים, בכוונה תחילה, בשיטה שתוכנה מראש ובעקביות השמדה המונית של אנשים, הן של אלה, שהיו עצורים במחנה, והן של אלה, שהיו מובאים במיוחד למחנה זה לשם השמדה".

7. ההיטלריסטים שדדו מהעצורים במחנה את החפצים והרכוש שלהם

שוד העצורים והמעונים עד מוות במחנה נעשה על ידי ההיטלריסטים באופן שיטתי. ההוכחות העובדתיות שנתגלו במחנה על ידי הוועדה: מחסן נעלים של ההרוגים בירייה ושל אלה שנפלו, מחסן עם כל מיני חפצים של העצורים, וכן גם מחסן, שהיה שייך לגסטאפו ושנמצא ברחוב שופן בעיר לובלין, מעידים על כך, שאת כל החפצים והרכוש, שנשדד מהעצורים, היו ממיינים ושולחים לגרמניה.

במחסן הענקי של נעליים, שנתגלה בשדה מספר 6 של המחנה, נמצאו נעליים, שהיו עליהן סימני בתי חרושת מפריס, וינה, בריסל, ורשה, טרייסט, פרג, ריגה, אנטוורפן, אמסטרדם, קיוב, קראקא, לובלין, לבוב וערים אחרות, נעליים בעלות אופנה ומידה שונות, לגברים, נשים, נוער, ילדים למטה מגיל בית הספר, מגפי חיילים, נעליים ומגפיים של איכרים. ביחד עם הנעליים נמצאה במחסן כמות גדולה של חלקי נעליים שפורקו (לחוד סוליות, מדרסים, עקבים), סודרו בערמות, נארזו והוכנו למשלוח לגרמניה.

הוועדה קבעה, שב"מחנה ההשמדה" לבד נמצאו 820,000 זוגות נעליים של ילדים, גברים ונשים, שעונו ומתו במחנה.

במחסן הענקי של הגסטאפו ברחוב שופן בלובלין גילתה הוועדה מלאי גדול של לבנים לגברים, נשים וילדים. וכן גם דברים שונים, שהאדם משתמש בהם, למשל: מדפים אחדים עם פקעות חוטי צמר לסריגה, אלפי זוגי משקפיים, עשרות אלפים זוגות נעליים של גברים, נשים וילדים, עשרות אלפים עניבות של גברים עם סימנים של בתי חרושת בערים שונות – פריז, פרג, וינה, ברלין, אמסטרדם, בריסל, עשרות אלפים חגורות של נשים, שחלק מהן נארזו והוכנו למשלוח. בגדי רחיצה, פיז'מות, נעלי בית, מספר רב של צעצועים לילדים, פיטמת גומי לתינוקות, מברשות גילוח, מספרים, סכינים וכמות ענקית של דברים אחרים לשימוש ביתי. כאן נתגלו במספר רב מזוודות שונות, שהיו שייכות לאזרחי ר.ס.ו.ר., לפולנים, צרפתים, צ'כים, בלגים, הולנדים, יוונים, קרואטים, איטלקים, נורבגים, דגנים וכן גם ליהודים מארצות שונות.

הוועדה גילתה במחסן הזה חלק מהפנקסים והניירות של הנהלתו. מהם מתברר, שהמחסן ברחוב שופן שימש תחנה, שבה היו ממיינים את החפצים והיו מכינים אותם למשלוח לגרמניה.

בנוגע למשלוח חפצים של ההרוגים בירייה במחנות, ניתנה הוראה מיוחדת כדלקמן:

ס"ו – הנהלת המשק הראשית.

ראש ההנהלה של ד. מחנה ריכוז.

אוראניינבורג, 11 ביולי 1942.

אל כל מפקדי מחנות הריכוז

לפי הודעת ההנהלה הראשית של ביטחון המדינה, נשלחו ממחנות הריכוז חבילות בגדים, בעיקר אל הנהלת הגסטאפו בעיר ברין, ונתברר במקרים אחדים, שבחפצים הי חורים מיריות והם היו מכוסים דם. חלק מהחבילות ניזוק, ובאופן כזה הייתה אפשרות לאנשים מן הצד להיוודע מה היה בחבילות.

בשים לב לכך, שההנהלה הראשית של ביטחון המדינה תוציא בקרוב תקנות, שתסדרנה את בעיית החפצים שנשארו אחרי מות העצורים, יש להפסיק מייד את משלוח החפצים עד שתתברר באופן סופי הבעיה, מה לעשות בחפצים שנשארו אחרי העצורים שהוצאו להורג.

חתם – גליקס.

ס"ו - מפקד בריגדה וגנרל-מאיר של צבאות ס"ו.

עדויות, שנגבו מאנשי ס"ס, שנפלו בשבי ושעבדו קודם במחנה ההשמדה, מאשרות, שבמחנה הייתה קיימת שיטה מאורגנת של שוד החפצים הפרטיים והרכוש של העצורים וניצול רכוש המעונים וההרוגים בירייה על ידי אנשים, שתפסו משרות חשובות.

שבוי המלחמה הגרמני, רוטנפירר פוגל, איש ה-ס"ס, הודיע בישיבת מליאה של הוועדה: "שימשתי סגן מנהל מחסן החפצים במחנה במיידנק. כאן היו ממיינים את הבגדים והנעלים של העצורים שהושמדו, וכל מה שהיה טוב יותר, היו שולחים לגרמניה. אני בעצמי שלחתי לגרמניה רק בשנת 1944 למעלה משמונה-עשרה קרונות בגדים ונעליים. אינני יכול להגיד בדיוק, כמה בגדים ונעליים נשלחו, אולם אני קובע, שהיו הרבה מאוד בגדים ונעליים. מה שאני שלחתי – זהו רק חלק ממה שנשלח לגרמניה. כל זה היה נשלח לפי הכתובת: "פלטצנזאה – ברלין, שטראפאנשטאלט".

שבוי המלחמה, קצין הצבא הגרמני, אוברשטורמפירר ס"ס טרנס, מי שהיה מבקר החשבונות של המחנה, העיד:

"ידוע לי, שהיו שולחים לברלין את הכספים וחפצי הערך, שהיו נוטלים מהעצורים. את הזהב, שהיו מוציאים מהעצורים, היו שולחים לברלין במשקל. כל הרכוש הזה, שבעצם נשדד, שימש סעיף הכנסה של ממשלת גרמניה. זהב וחפצי ערך נשלחו לברלין הרבה מאוד. כל זה ידוע לי, מפני שעבדתי במחנה הזה בשטח ביקורת הכספים. אני מחוייב לציין, שהרבה כספי וחפצי ערך, שנלקחו מהעצורים, לא נרשמו הכנסות, מפני שהם היו נגנבים על ידי אותם הגרמנים, שהיו נוטלים כל זה מהעצורים".

באופן כזה שימש שוד המעונים למוות במחנה מיידנק. כמו גם במחנות אחרים, סוג מסוים של הכנסה של השודדים ההיטלריסטים מדרגות שונות.

הוועדה המיוחדת הפולנית-סובייטית קבעה על יסוד חומר תעודתי, גביית עדויות ועדי ראיה, שראו את פשעי הגרמנים בעיר לובלין, במחנה הריכוז במיידנק, בבית הכלא בלובלין וביער קרמפץ, וכן על יסוד הוכחות עובדתיות, שנתגלו על ידי הוועדה, ועל יסוד חומר של בדיקות רפואיות-משפטיות, טכניות וכימיות:

1. מחנה הריכוז "מיידנק" הנקרא על ידי הגרמנים "פערניכטונגסלאגער", כלומר מחנה השמדה, שימש מקום השמדה המונית של שבויי מלחמה סובייטיים, שבויי מלחמה של הצבא הפולני לשעבר ואוכלוסייה אזרחית של ארצות אירופה שונות, שנכבשו על ידי גרמניה ההיטלריסטית, וכן של השטחים שנכבשו באופן זמני מפולין ו-ו.ו.ו.ו.ר.

2. במחנה "מיידנק" שרר משטר אכזרי ביחס לעצורים. שיטות ההשמדה ההמונית של העצורים היו: הרג בירייה ורצח ביחידות ובהמון, חנק בתאי גזים ביחידות ובהמון, תלייה, עינויים ורעב מכוון.

תליני ה-ס"ס והגסטאפו היו משמידים במחנה זה בהמון, פולנים, צרפתים, הולנדים, איטלקים, סרבים, קרואטים ואנשים בני אומות אחרות, וכן גם שבויי מלחמה סובייטיים ושבויי מלחמה מהצבא הפולני לשעבר, הן את אלה שהיו עצורם במחנה הזה והן את אלה שהיו מובאים במיוחד למחנה הזה ממקומות אחרים לשם השמדה.

3. התלינים הנאציים נקטו בשיטה שלמה של אמצעים, כדי לטשטש את עקבות פשעיהם, והם: שריפת גופות העצורים על מדורות ענקיות ביער קרמפץ ובמחנה, שריפה במשרפה שנבנתה במיוחד, טחינת העצמות הקטנות, פיזור האפר על פני שדות וגנים, שהיו שייכים למנהלים ההיטלרסטיים של המחנה, הכנת חומר זיבול בכמות גדולה מאפר אדם וזבל.

הרוצחים ההיטלרסטיים השתמשו בשיטה שלמה לשם שוד האנשים, שעונו על-ידם עד מוות, בהעשירם הן את אנשי ה-ס"ס והגסטאפו שבשורה והן את המנהיגים של

כנופיית השודדים הזאת. שיטת השוד של העצורים במחנה זה נתנה הכנסות רבות לקופת הממשלה ההיטלריסטית.

הוועדה הפולנית-סובייטית המיוחדת לחקירת אכזריות הגרמנים בלובלין קבעה, שהאשמים הם העיקריים בפשעים אלה הם הממשלה ההיטלריסטית התליין-הראשי הימלר ועושי דברם מהס"ס וס"ד בשטח גליל לובלין.

המוציאים לפועל העיקריים של אכזריות אלה הם אובגרופנפירר-מנהל ס"ס וס"ד בלובלין- גלובוצ'ניק, הגוברנטור לשעבר של גליל לובלין ונדלר, מנהל ס"ס וס"ד בלובלין שטורמבאנפירר דומינק, מנהל מחנות שבויי המלחמה בפולין שטומבאנפירר ליסקי, מנהלי המחנות שטאנדארטנפירר קוך, אוברשטומפירר קגל, סגן מפקד המחנה האופטשטורפירר מלצר, האופטשטורפירר קלופמאן, האופטשטורפירר טומאן, אוברשארפפירר מוספלד, אוברשארפפירר קוסטיאל, רופאי המחנה האוברשארפפירר אריך גרין, האוברשארפפירר שארפירר רינדלפלייש, האוברשארפפיררבלאנקה, מנהל המשרפה אונטרשטורפירר ונדה וכל יתר האנשים שמילאו תפקיד של תליינים, האשמים בהשמדת אנשים חפים מפשע.

חתומים: כל חברי הוועדה

[10]

רוטנברג ליליאנה

שהותה במחנה ההשמדה

מיידנק

עדות

ליליאנה רוטנברג נולדה בוורשה-פולין בשנת 1928. בשנת 1940 הועברה לגטו ורשה. בשנת 1943 גורשה למחנה ההשמדה מיידנק. משם עברה למחנות עבודה. עם סיום המלחמה עלתה ארצה באונייה אקסודוס. עדותה נמסרה רק בתאריך 30.5.2000. לא שיניתי את נוסח דבריה כפי שמסרה בעדות.

ש: סיפרת שהייתם ארבעה ימים באומשלאגפלאץ {בוורשה} – מה קורה אחר כך?
ת: אחר כך לוקחים אותנו לקרונות. 150 איש לקרון של חיות. צפיפות אימים, אחד דבוק לשני, אין שום אפשרות להתיישב, חנק.

ש: למה?
ת: אין אוויר. כל כך הרבה אנשים. סגרו את הדלתות ובקרונות האלה יש חלונות קטנים עם רשת, ולאבא שלי היה איזה ברזל, והוא רצה לחתוך את הרשת, ורצה לזרוק אותי מהחלון. ואמר לי: אני אזרוק אותך מהחלון, את לא תקומי הרבה זמן עד שהרכבת תעבור רחוק, רחוק, ואז תקומי ותלכי לכפר. את לא נראית יהודייה, הגויים ייקחו אותך. את תעזרי להם בעבודה ואת תעברי את המלחמה.
אני בטוח שאת תעברי את המלחמה. ואחרי המלחמה אנחנו ניפגש, ואם לא ניפגש פה, ניפגש בעולם הבא. אבל אנשים ברכבת לא נתנו לו לחתוך, פחדו: אתה מביא עלינו אסון. בשום פנים ואופן לא נתנו לו לחתוך את החלון. היה חנק וכולם היו צמאים

– זה היה חודש מאי. אנשים היו ... לי יש סימן עד פה. לא יכולתי יותר לעמוד וירדתי. אז מישהו עמד לי עם העקב פה. סבתא שלי לא הייתה אז זקנה. היא הייתה בת 54, גם היא ירדה.

הרבה אנשים לא יכלו לעמוד אז עמדו עליהם. כולם רצו לשתות וצעק שצמאים. פעם אחת אמא לקחה את כל התכשיטים – הגרמנים עמדו על הגג של הרכבת. היא נתנה לגרמני שיביא מים. הוא לקח את התכשיטים והביא בוך. אז אבא חשב שהוא מוכרח לעשות משהו. הוא התפשט ערום וניגש לגרמני שייתן לו לצאת. הגרמני חשב – משוגע ונתן לו לצאת. אבא הביא דלי מים ושפך – הרי זה היה בלתי אפשרי שהוא יביא מים לי ולאמא ולסבתא – לא היו נותנים לו. הוא פשוט לקח את הדלי ושפך על כל האנשים.

ש: מאיפה הוא הביא את המים? ת: מבחוץ, הגרמנים נתנו לו.

ש: הרכבת עצרה?

ת: כן. זה היה צחוק בשבילם. זה היה בזמן שהרכבת עמדה. היא עמדה הרבה. כי הנסיעה לא הייתה כל כך רחוקה. כפי שנסענו הרבה זמן. אז הוא שפך את המים ומצאנו את הבגדים. עד שהגענו למיינדק (MAJDANEK) וראינו שסבתא כבר לא נושמת. היא שכבה על הרצפה בקרון. יצאנו במיינדק וראינו המון ברזים, ורצינו לשתות – אין מילים שיכולות להסביר את הצימאון – אבל לא נתנו לנו לגשת לברז.

ש: איפה הייתם? ת: במין רחבה במיינדק.

ש: ירדתם מהרכבת?

ת: כפי שאמרתי, ירדנו מהרכבת והייתה רחבה. עמדנו והיו שם הרבה ברזים ואסור היה לגשת לשתות, וכולם נורא, נורא צמאים. אז חילקו את הנשים לחוד וגברים לחוד ואמרו שהולכים להתרחק. עד כדי כך לא היינו מודעים, שלאבא היה סבון ואימא צעקה לו: אל תאבד את הסבון, לא יהיה לנו. אז הלכנו בחמישיות. אני הלכתי ואחריי הלכה אמא והייתה דודה ועוד איזו מכרה. הלכנו לאן שהובילו אותנו לעשות טוש. הסתובבתי ויותר לא ראיתי אף אחד – לא אמא, לא דודה, אף אחד, כולם נעלמו לי.

ש: הלכתם יחד?

ת: בשורה, אני הייתי ראשונה והם היו אחריי, לא הסתובבתי כל הזמן, הלכתי. הייתי בטוחה שהם הולכים אחריי, ואז כנראה לקחו אותם ונשארתי לבד. זה היה מיינדק. שם היו מביאים אותנו לעבודה – היינו הולכים בשלישיות בשורות, ואם היו פוגשים קבוצה אחרת אסור היה לדבר. היו עוברים גם גברים. זה היה נקרא שדה. הנשים היו בשדה אחד והגברים בשדה אחר. אבל היו מביאים לעבודה ואז היו עוברים על ידם. בקבוצה אחת פעם ראיתי את אבא, את אמא לא ראיתי יותר אף פעם, ראיתי את אבא.

ש: הכרת אותו?

ת: כן, אחר כך קיבלתי מאבא פתק – זה היה אחרי כחודשיים. בפתק היה כתוב שצריכים לרשום אנשים שעבדו אצל שולץ. שולץ היה מפעל לתפירה. כמו שאני עבדתי במברשות, היו גם מפעלים אחרים. אבא כתב לי בפתק כשירשמו אנשים שעבדו אצל שולץ, תרשמי. גם אני ארשם ובמחנה אחר ניפגש. אני באמת נרשמתי ויצאתי משם. אצל הגברים רשמו משהו אחר אז אבא לא יצא.

במיינדק היו עבודות פרך. היה להביא את האבנים מפה לשם, מריצות מלאות. קודם היה צריך להעמיס אותם וללכת איתם ואחר כך לשפוך. לא הייתה שום מטרה: להעמיס, במקום אחר לשפוך ואחר כך להביא אותם בחזרה. רק עבודות כאלה. אבל עבודות קשות. לילדה בת 13-14 זו הייתה עבודה קשה מאוד, אבל גם אז לא הייתי רזה והיה לי הרבה כוח, ועמדתי בזה. אני לא זוכרת כמה חודשים היינו במיינדק.

ש: את מגיעה למיידנק, סיפרת שאת רואה ברזים – מה עוד את רואה?
ת: רחבה ריקה עם ברזים והמוני אנשים. שם נעשתה החלוקה של גברים לחוד, קבוצות הולכות כאילו להתרחץ, וכנראה שבזמן הזה שאני הלכתי להתרחץ לקחו גם אנשים לגז, כי יותר לא ראיתי את אמא ודודה והמכרים, יותר לא ראיתי אף אחד מהאנשים. בין הגברים ראיתי אחר כך עוד מכרים של אבא.

ש: את אומרת שנשארתי לבד – לאן לקחו אותכם, למקלחות?
ת: כן. לקחו את כל הבגדים, וכדי שהם לא יעבדו, אז פה תשימי את השמלה ופה את הנעליים. הכל היה מסודר. קיבלתי קבקים הולנדיים מעץ, שעשו לי חורים ברגליים ושמלה חומה מפריז, מודל לא רגיל, משהו יוצא מן הכלל. שמלה יפהייה, ארוכה, אבל היות שבשירותים לא היה נייר הייתי קורעת כל פעם חתיכה מהשמלה עד שהשמלה הגיעה עד פה, זה היה חודשים.

ש: תארי איפה ישנתם.
ת: ישנו בבולקים על דרגשים של שלוש קומות, אחד על יד השני כמו סרדינים. הכרתי שם ילדה שהייתה צעירה ממני בשנה, אבל קטנה ורזה, ממשפחה מאוד מוכרת בוורשה. להורים שלה הייתה רשת של נקניק כשר, מיינר. התחברנו ואנחנו ישנו כל הזמן דבוקות אחת לשנייה. לא סיפרתי שאיך שלקחו אותנו לטוש, קודם כל לי היה שיער יפהפה, כמו שכמיה על חצי הגב. דבר ראשון, לא לכולם, גילחו לי את הראש.

ש: רק את הראש?
ת: רק את הראש. ואני חושבת שזה היה הדבר הכי גרוע שעברתי בחיים, כשראיתי את עצמי באיזו זכוכית. זה היה איום. גם הילדה הזאת, הלינקה, גם לה גילחו את הראש. מצאנו איזה סמרטוט – אני מצאתי סמרטוט ורוד וקשרתי על הראש ולה היה סמרטוט אדום. ישנו יחד, היינו כל הזמן יחד. שמעתי בקול אבא ונרשמתי כשהיו רושמים, ואז הוציאו אותנו מהמחנה הזה. התחילו לתת לנו אוכל. לפחות שבוע ימים אני לא יכולתי לקחת לפה שום דבר. נשים התחננו שאני אוכל משהו – שום דבר. בחיים שלי לא הייתי לבד. לא שלא רציתי לאכול. לא הייתי רעבה. הכל היה סתום. היו באמת נשים טובות והתחננו שאני ארטיב את השפתיים – שום דבר. אני חושבת שיותר משבוע ימים, כלום לא לקחתי לפה, עד שלאט לאט התרגלתי לאכול את הזוועה.

ש: מה?
ת: מרק בלתי אכיל, לחם כמו אבן, ממש אבן, רטוב, זהו.

ש: תארי בבקשה יום במחנה מיידנק.
ת: גם במחנות אחרים אחר כך כתבו עלי שיר. אני החזקתי את עצמי בצד, לא הייתי מעורבת בכל החברה.

ש: הייתה פעילות חברתית?
ת: הייתה פעילות. ישבו, דיברו, שרו, כל מיני דברים ביחד.
ש: על מה דיברו?

ת: אני אף פעם לא שמעתי. אף פעם לא הייתי איתם. אני הייתי לחוד עם הלינקה. זה היה כל כך מוזר בשבילי, הכל, וזה לא היו אנשים שרציתי להתחבר איתם, אפילו פחדתי מהם. הייתה לי הרגשה שאני יותר בטוחה אם לא יהיה לי שום קשר עם זה. הלינקה ואני היינו דבוקות אחת לשנייה בסוף הדרגש, על יד הקיר. שאף אחד לא ייגע בנו. בבוקר היינו יוצאים לאפל.

ש: תארי אותו.
ת: היה מסדר. היה צריך לעמוד הרבה זמן. שלוש שורות אחת אחרי השנייה, לשתוק ומי שלא שתק, קיבל מכות. היו באות גרמניות עם מגפיים במדים צבאיים שהיו צורחות, נותנות פקודות: לעמוד ישר, לא לזוז.

ש: את זוכרת איך הם אמרו את זה?
ת: לא. אני לא זוכרת מה הם אמרו. משם אני זוכרת דבר אחר. שבחורה אחת ברחו ותפסו אותה. תלו אותה ועשו מסדר והכריחו את כולם להסתכל איך תולים אותה. מי שלא הסתכל אמרו שיתלו אותו גם כן. זה הי החורף, היה קר ולא היינו לבושות. כשהיה צריך להעמיס את המריצות, אם הגרמנייה הסתובבה קצת או הלכה לשתי דקות, היינו נדבקות אחת לשנייה כדי להתחמם קצת.

ש: כמה זמן היה האפל?
ת: זה תלוי. זה יכול היה להיות חצי שעה וזה יכול היה להיות 4 שעות. אם מצאו איזה עונש. אני לא יודעת למה, זה יכול היה להיות 4 שעות וזה יכול היה להיות חצי שעה, רק ספירה. הרבה מהתקופה הזאת, אני לא זוכרת מהמחנה.

ש: מה היו התנאים הסניטאריים?
ת: מה היו התנאים, אם על הגוף הייתה לי רק שמלה? לא תחתונים, הקבקים היו מעץ. היה איפה להתרחץ, אבל לא היה במה להתנגב אז התנגבתי עם השמלה ולבשתי אותה רטובה. לא היה סבון. היה פעם סודה, שעם זה היה רוחצים רצפות. זה היה אבקה לבנה וזה היה מין סבון, אבל היה נורא שורף. עם זה היינו מתרחצים. אני הייתי רוחצת עם זה גם שיניים. הייתי מרטיבה אצבע במים, שמה את האבקה הזאת ועושה "ככה". כפי שאמרתי, השמלה שלי הגיעה כבר עד "פה", כי נייר לשירותים לא היה. מה שהיה הכי גרוע זה השירותים. אלה היו שירותים מעץ כזה גבוה, היו עולים על זה והיה חור. לא היו דלתות וישבו אחד על יד השני.

הייתה איתי בחורה שהייתה נכדה של רב בוורשה. היא הייתה בהריון והיא הייתה הקורבן הכי גדול. היו מרביצים לה בבטן ובסוף היא ילדה – כשהיא ישבה בשירותים והתינוק נפל לתוך בית השימוש. היא הייתה הקורבן הכי גדול. אני לא יודעת איך זה הגיע לגרמנים שהם ידעו שהיא נכדה של רב. היה לי המזל ששם אף פעם לא אמרו לי לנקות את השירותים, היה מזל, מפני שבמחנה אחר זה כן היה לי.

ש: כמה זמן היית במיידנק?
ש: ת: אני לא זוכרת.
ש: ראית את הארובות?
ת: אחר כך כבר ראינו. בסוף ידענו מה זה. בהתחלה לא היה לנו מושג.
ש: איך ידעת?
ת: מפה לפה, אחד היה מספר לשני. לא ראיתי בעצמי כלום, לא ראיתי שום דבר.
ש: מה כן ראית?
ת: ארובות, אבל רק בסוף סיפרו לנו מפה לאוזן, מאחד לשני. איך זה הגיע אלי אני לא יודעת. אבל אז הבנתי שאת כולם לקחו לשם. כשהייתי עכשיו בפולין ראיתי את זה ברור.

ש: מה קורה עם נשים – לנשים יש מחזור?
ת: לא היה. אני חושבת שבשתייה היה לנו מין שתייה שהיה נקרא תה-קפה. אני חושבת שזה היה עשוי מסלק או משהו כזה. שמעתי שהיו מכניסים לשם סודה או משהו אחר. בכל אופן לבנות לא היה מחזור. כינים היו בלי סוף. היה לי ראש מגולח וכשהייתי מגרדת, מתחת לעור היו יוצאים כינים, ממש מתחת לעור ואני כל כך התביישתי עם זה, נורא. עכשיו אני משווה את זה איך לילדים יש כינים ומספרים על זה כאילו בגאווה- זה לא נכנס לי לראש.

אני אמרתי שאני אספר את זה רק כשאני אפגוש את אמא אחרי המלחמה. רק לאמא אני אספר את זה. כבר לא ידעתי מה לעשות עם זה, כי כמה שהייתי מגרדת, היו יוצאות כינים מבפנים. בלילה היו מבשלים את התה, את המשקה. הלכתי לשם עם קופסה וביקשתי ממי שעבד שם, שייתן לי קופסה עם התה הזה ועמדתי וזה רתח ואני

שפכתי את זה על הראש ואז יצאו אלפי כינים, נשפכו, וכך הלכתי כמה פעמים בלילות ושפכתי על הראש, והראש היה שרוף כולו, אבל הכינים נגמרו. אחר כך היו פצעים על הראש. יום אחד, ידענו שכל בוקר הולכים לעבודה, מי שנשאר בצריף, כל הסיכויים שיהרגו אותו. הלינקה אמרה שהיא חולה ושאין לה כוח. היא הייתה ילדה רזה וחיוורת. אני התחננתי שלא תישאר, שהיא תבוא. היא הייתה מאוד עקשנית וכעסנית. היא צעקה עלי ולא רצתה. כשחזרתי מהעבודה היא כבר לא הייתה, הרגו אותה.

הייתה גם איזו מין חברות – על כך אחר כך. אני לא יודעת אם היו להם רשימות, כנראה שלא, כי קראו את המספר שלי, מפני שהיה לי פה מספר, וסידרו אותנו בשורות ועם רכבות הוציאו אותנו ממיידינק ונסעתי למחנה אחר, למסקרז'יסקו קמייננה (SKARZYSKO KAMIENNA).

מה שאני זוכרת דבר ראשון משם, זה היה גרמני עם מגפיים וכל הציוד שלהם, שהלך עם כלב ענק. אני תמיד פחדתי מכלבים, עד היום אני פוחדת מכלבים. הוא כל הזמן היה אומר: מנטש, נעם דער הונט הבן אדם זה היה הכלב. ההונט זה היה היהודי, וזה מה שהוא כל הזמן צעק לכלב, שייקח את הבן אדם. שם הביאו אותנו לעבודה במפעל של כדורי רובים, אקדחים, נשק. בצורה נורמאלית בן אדם עובד על מכונה. אלה היו כדורים שהיה צריך לעשות שני חורים מאחור, המכונה עשתה. אני עבדתי על שש מכונות, זאת אומרת שכל הזמן הייתי רצה ממכונה למכונה. גם אסור היה ללכת לשירותים. כך זה היה שמונה או עשר שעות, אין לי מושג. בכל אופן, ככה כל הזמן עם המכונות האלה. הגרמני הזה היה איום ונורא. את מי שהוא תפס הוא היה מרביץ. מה שנעשה לי שם עוד יותר "טוב" זה שנעלי העץ היו עושים לי חורים ברגליים, אז זרקתי את נעלי העץ והלכתי יחפה. היה גם חורף והיה שלג. אז הלכתי בשלג יחפה.

ש: מאין לאן הלכת
 ת: מהצריף לעבודה.
 ש: תארי לי את הצריף.
 ת: הצריף ענק עם דרגשים וזהו.
 ש: כמה אנשים הייתם בצריף, את יודעת?
 ת: לא.
 ש: מאות? אלפים?
 ת: מאות. ממש אחד על השני. שלוש קומות, בחוץ הלכתי יחפה.
 ש: מרחק גדול?
 ת: די גדול. בחורף הרגליים כמו בלונים, אדומים-כחולים. ושם גם יום אחד התעוררתי בלי עיניים, הייתי כל כך נפוחה שכל הלחיים עלו על העיניים, ממש לא היו לי עיניים. זה לקח כמה שעות אחרי הלילה עד שזה היה יורד ובבוקר שוב אותו דבר. זה היה מרעב.

ש: קיבלתם שם לאכול?
 ת: קיבלנו מרק וחתית לחם. הלחם היה כמו אבן, רטוב כזה, שחור. זה לא היה עשוי מקמח. אני לא יודעת ממה זה היה עשוי. היו גם גונבים אחת מהשנייה את הלחם, אז היה צריך לשמור עליו. אז אנשים היו מקבלים את הלחם, מכניסים שיניים וגומרים אותו בדקה.

אני אף פעם לא גמרתי את הלחם, תמיד הייתי מחלקת לי, אז הי הצריך כל הלילה לשמור עליו שלא יגנבו מתחת לראש. היו לנו קופסאות כמו של שימורים. בזה היו מחלקים את המרק. הייתה באה לשם גרמנייה, היה מין דוד כזה עם כף ולכל אחד היא הייתה שופכת. כשהיו מביאים את המרק כולם היו נדחפים. אני לא ידעתי להידחף – היום אני יודעת מצויין להידחף, אבל אז עוד נשאר משהו מהבית. הייתי עומדת בצד, כולם היו נדחפים ואני בצד. אז בא הגרמני הזה עם הכלב, הוא לקח אותי ביד ואמר לאנשים להתפזר, נתן מכות עם מקל שכולם יתפזרו ולקח ממני את הקופסה ומילא לי

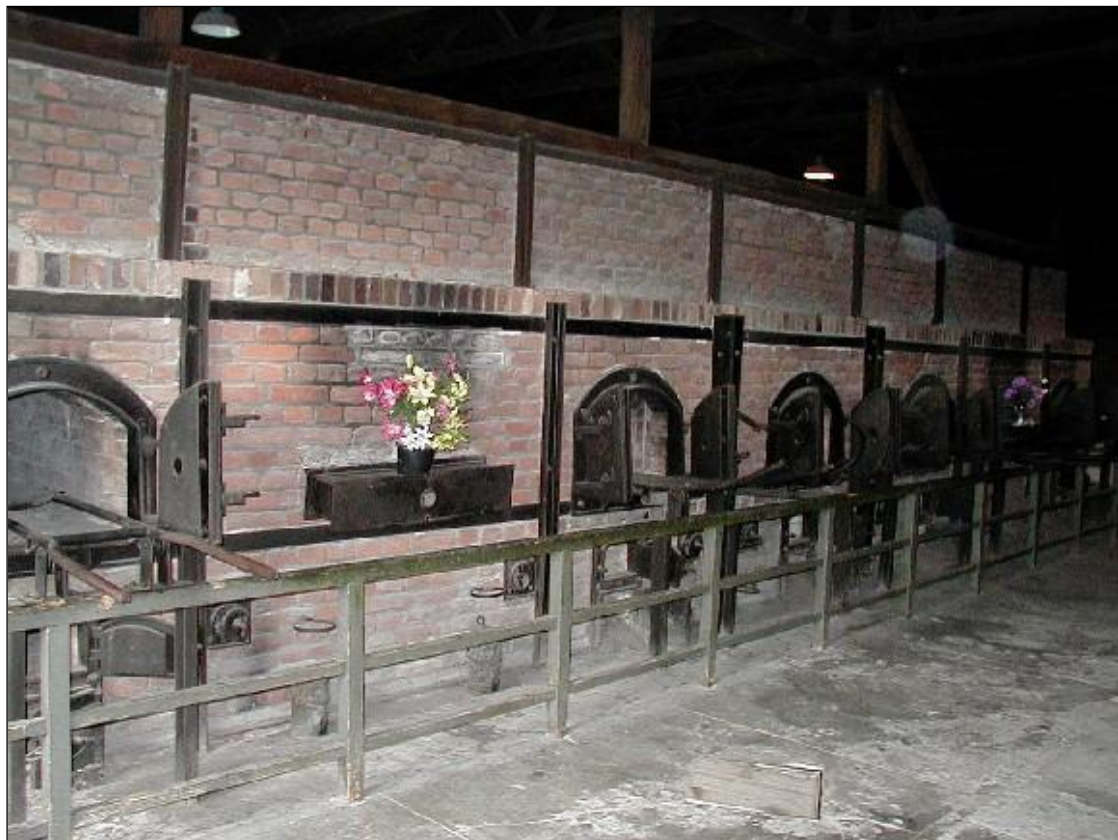

אותה מלאה במרק. הוא אמר לי: מחר תבואי אלי. אז למחרת כבר מצאתי קופסה יותר גדולה והוא מילא אותה.

כל יום הייתה לי קופסה יותר גדולה. אני כבר לא זוכרת איך זה נפסק, אבל הוא היה מגרש את כולם ונותן לי את המרק, וזה היה מעורר שנאה. אני לא זוכרת כמה זמן היינו שם, אין לי מושג. כל יום אותו דבר. אבל זאת כבר לא הייתה עבודה בחוץ, זאת הייתה עבודה בבניין, ולפחות הגשם והשלג לא ירדו עלינו.

יום אחד אמרו שמעבירים אותנו למקום אחר, ואנחנו תמיד פחדנו ממקום חדש, כי את הצרות האלה כבר הכרנו. בסקרז'יסקו לא היה קרמטוריום. פה אולי היו הורגים עם אקדח את מי שהיה חולה או אני לא יודעת איך, אבל קרמטוריום לא היה. משם העבירו אותנו לצ'נסטוחובה (CZWSOCHOWA).

[11]

תנורי האש בקרמטוריום של מיידנק

בירנבאום הלינה: החיים כתקווה, עמ' 63-81, בית לוחמי הגטאות, תשמ"ג-1983.

היועץ המשפטי לממשלה נגד אדולף אייכמן: **עדויות**, כרך ב, מרכז ההסברה, תשכ"ג-1963 עמ' 1103-1108.

מוזיאון מיידנק: <http://www.majdanek.pl/?lng=1>

מיידנק, אנציקלופדיה של השואה, כרך ג, ספרית פועלים, תש"ן-1990, עמ' 700-702.

עדויות מארכיון "יד ושם" - חטיבה O.3

קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה, ג-ד, מחנות ההשמדה בפולין**, ועד ההצלה של הסוכנות היהודית לארץ ישראל/ראובן מס [אופק], תש"ז-1947.

קרנץ טומש: **פנקסנות של מוות ותמותת אסירים במיידנק, בתוך יד ושם – קובץ מחקרים לה'1, תשס"ז-2007**, עמ' 71-95.

מרכז המידע אודות השואה באתר האינטרנט של "יד ושם", ערך "מיידנק" ו"חג הקציר":
http://www1.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%201725.pdf

מקור התמונות בביטאון:

<http://history1900s.about.com/library/holocaust/blcampsmaj.htm>

<http://www.imagesforreflection.com/places.html>

מראי מקומות

1. http://www1.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%201725.pdf
2. היועץ המשפטי לממשלה נגד אדולף אייכמן: **עדויות**, כרך ב, מרכז ההסברה, תשכ"ג-1963 עמ' 1103-1108.
3. מתוך **עדותה של פסט ציפורה** שהוקלטה בוידאו ע"י "יד ושם". העדות תומללה. חטיבה O.3, תיק 8586.
4. מתוך **עדותה של פפיש מרים** שהוקלטה בוידאו ע"י "יד ושם". העדות תומללה. חטיבה O.3, תיק 9823.
5. **מיידנק**, אנציקלופדיה של השואה, כרך ג, ספרית פועלים, תש"ן-1990, עמ' 700-702.
6. קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה, ג-ד, מחנות ההשמדה בפולין**, עמ' 231-233.
7. קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה, ג-ד, מחנות ההשמדה בפולין**, עמ' 233-238.
8. קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה, ג-ד, מחנות ההשמדה בפולין**, עמ' 238-245.
9. קרנץ טומש: **פנקסנות של מוות ותמותת אסירים במיידנק, בתוך יד ושם – קובץ מחקרים לה'1**, עמ' 86-87.
10. קלויזנר ישראל [עורך]: **מפרשת השואה, ג-ד, מחנות ההשמדה בפולין**, עמ' 245-265.
11. מתוך **עדותה של רוטנברג ליליאנה** שהוקלטה בוידאו ע"י "יד ושם". העדות תומללה. חטיבה O.3, תיק 11695.